

د ګلانو کېسه

ليکوال : غلام حبیب "نوابی - تیموریان"
ژمارن : عبدالرؤف "قندیل - خوربانی"

د گلانيو کيسه

لېکوال: غ، ح نوابي «تىموريان»
زىارونكى: عبدالرؤوف «قتيل خوريانى»
١٣٨١ ميلادى ٢٠٠٢ ليرىز

كتاب پيژندنه

د كتاب نوم : د گلانوکيسه
ليکوال : غ.ح.نوابي تيموريان
ژبارونکى : عبدالرووف «قتيل خورياني»
انخورگر ناصر حبيب نوابي
د پښتی طرح : محمد رفيع فاروق
خپروونکى : داريک د گرخنده كتابتونونو اداره
پرله پسي نومره : ۱۱۸
لومړۍ چاپ : ۱۳۸۱ هش، د خپروونکى له خوا، پښتو
د مخونوشمير : ۸۸
کچه : ۱۳، ۵ × ۲۱ سانتي متر
د خپروونکى پته : خانه نمبر دوم، رحمان بابا رود،
پست بکس ۱۰۸۴ یورنیورستی تاون - پشاور
تيلفون: ۵۷۰۲۹۶۲ - ۸۵۰۸۳۹ - ۵۷۰۴۳۹۲
۸۴۱۲۹۶ - ۵۷۰۲۵۲۱
فكس: ۹۱-۸۴۰۴۷۱
پُست الکترونيکي: aric@brain.net.pk
كمپوز او طبع : احمد پرنتنګ پريس، تيليفون ۲۱۵۵۴
د ويشن او پلورني څای: د اکبر دفتر (د افغانانو له پاره د مرستود انسجام اداره)
د كتاب له مطالبو څخه اقتباس د مأخذ په ډولو سره جايز دي.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

د اکبر د اطلاعاتی او نشراتی منابعو مرکز (اریک) له خلورو کالوراهیسبی د افغانستان ولايتونو ته د گرځنده کتابتونونو پروګرام تر لاس لاندې نیولي دي. گرځنده کتابتونونه چې د فلزي صندوقونو په بنه جور شوي دي، په یو خاص ئایه کې اينې دول کېږي. د سيمې خلک ورڅه امانت کتابونه وري، لولي یې او خپلو شاوخوا خلکو ته یې هم او روی. کله چې په سيمې کې د کتابتون تول کتابونه ولوستل شول، کتابتون بلې سيمې ته ليې دول کېږي او یا پري یوشمير نور نوي کتابونه ورزیات او هماغه ئایه کې پاتې کېږي.

مونږ د اهشه کړې د چې د گرځنده کتابتونونو له پاره داسي کتابونه راټول کړو چې دليکنې ژبه یې ساده او د خلکو د اړتیاور مطالب ولري، ترڅو چې په ورځني ژوند کې له هغوى سره په ديني، تولنیزو، اقتصادي، بنوونیزو، روزنیزو، روغتیابي، تاریخي، فني، مسلکي او... مسایلو کې مرسته وکړي.

موره د گرځنده کتابتونو ترڅنګ دا سروي هم ترسره کوو چې خلک خه دول آثارو او موادو ته اړتیا لري او د کومو موضوعات او مطالب د مطالعې هيله من دي. موره لوړۍ هڅه کوو چې غوبستل شوي کتابونه له بیلا بیلو منابعو (كتاب پلورنځيو او خپرونیزو مرکزونو) خڅه برابر او راونيسو. په نوموره مراجعي کې د مطالب او مواد د نشتوالي په صورت کې اريک هڅه کوي چې د اړتیاور آثارو په تأليف، ترجمه او چاپ سره دغه تشه د کړي.

ددغه موخي او هدف د تحقق او په عمل کې پلي کولو په منظور درې کاله

دمخه د لوستونکو د علاقې وړ کتابونو د چاپ او خپراوی کار پیل شواوله هغه
وخت راهیسې تراوشه پوري داریک گرئنده کتابتونونو ادارې د محترمو
همکارو مؤسسو په مرسته په دغه برخه کې پیاوړي ګامونه اخیستي او ګټور
فعاليتونه بې ترسره کري دي.

د بنه او سیستماتیک کار له پاره داریک د ادارې استازیو او یوشمیر
څیرونکو او لیکوالو یو ګهیأت وټاکل شو چې د مطلوبو کتابونو د پلان کولو،
آماده کولو او چاپ کولو پراونه چې د تکرہ او مسلکی لیکوالو له خوا تأليف
کیږي، په ګله پرمخ بوئخي.

دغه هیأت د افغانانو د صمیمي همکاري ميرمن نانسي هج د پوري،
سیدمحی الدین هاشمي، فيض محمد نایاب عطائي، محمد شکیب افضلی او
محمد رفیع فاروق خخه تشکیل شوي دي.

مونږ له خپلو تولو درنولو ستونکو خخه چې د هيوا د په بیلا بیلو بشارونوا او
کلیوالو سیمو کې زمور له کتابتونونو خخه گته اخلي، هیله لرو چې خپلې
اړتیاوی، غوبنتنې او پوبنتنې راولیېي او د هيوا له لیکوالو او پوهانو خخه
غواړو چې له مورسره په دې لاره کې مستندوی شي، چې وکړۍ شو خپلو
خلکو ته لابنه او ګټور کتابونه وړاندې کړو.

په درنښت

داریک د گرئنده کتابتونونو اداره

دغه گلان د خپلی مور پرمزار چې په کوچنیوالی کې یې را
ه کیسه کوله بنندم.

غلام حبیب (نوایی - تیموریان)

فهرست

عنوان — مخ

الف	تقریبی
۱	سریزد
۱۰	غورروالی گل (گل گوشاده)
۱۳	د نرگس گل
۱۵	د تاک گل
۱۹	غایپول «لله»
۲۴	د بتیمک گل
۲۸	سل پانی زیر گل
۳۰	عنبرمو په عنبر کوه کې
۳۴	د سوہن گل
۳۶	د حبا گل
۳۷	دارغوان گل
۴۱	د مریز گل
۴۴	د قاقو گل
۴۶	د بنفسه گل
۵۰	د کوکنار گل
۵۴	د ستوری «ستاره» گل
۵۸	زیر سری گل (بوی مادران گل)
۶۱	د نخا گل
۶۳	گل نارنج
۶۷	گل خورشید
۶۹	تعريف گل حیا
۷۳	گل باغ وفا
۷۴	گل مژده
۷۵	گلهای بهاری
۷۶	سرود بلبل
۷۷	د گلانتو او حیوباتو د قلمود کرلو لاربیوونه

تقریظ:

د گلانو کپسه

«گرچه مذهب مختلف شد هېچکس بېگانه نېست»
«باغبان را در چمن هر گل بەرنگ دېگراست»
«کە خەم مذهب بىل بىكارى بېگانه پەكى خۇك نىشته»
«ھر مالبارتە پەچمن كى ھېبوگل دېپەبل رنگ»
(ثباپت)

د گلانو کپسە زمورد ھېواد د بۇھىمن ادېب شاعر او لېكوال د ذوق
او اندېنىيلىنى داستان دى چى دېكلە كوهامن د غزنى لىنى دانگورو پە
باغونو كى لېكلى شوبىدى.
اروابىاد حبب نوابى د خپلو خوادبى آثار و پە جملە كى دغە پە زىدە
پورى اثر ھەد كاغذ پە مخ انخور كې بدەي.
د گلانو کپسە د زېپە گل، غاتىول، سوسن، سور گل، چە غاتىول،
گلاب، منځك او پە لىسونو نورو گلانو کپسە كوى او پە خپل ھول بوبكر او
نوى اثر دى.

نومۇرىي گلان ھەر بۇ خانتە كپسە لرى؛ خوپە كپسە سر بېرە بې ھەر بۇ
زمورد ھېواد د بىزگرانو او بىزگر بچيانو د کار او مبارزى د ژوندانه او
تولىزىي خانگىر تىالە مخە خپل ارزىبت لرى.
زېپە گلى لىنده تىنه لرى او پانى بې دومره پلنې نە دى. دا گل د پىرسلى

زېرى ورکوي او د بىكلى توتکى درارسىدلۇپە وخت كې د پىرسلى لە نەمچىنى خاوري خخە سەرراپور تە كوى.

د بىزگرانوزامن پەلۇ خۇپىنسۇد زېپە گلى پە موسم كې پە باغونو، چىمنۇنو، د بىنتواوبىدبا وو كې پە گلانو گرئى. او د دغە بىكلى گل ورىي ورىي غۇنچى راتولۇي او پە گىپىپوكى پېتىرى خېلۇ كورۇنۇ تە يىي ورىي. دغە گل كەمزۇرىي او پارۇونكى بوي لرى پە تېرىپە ھماغانە كروندە كې چى سر راپور تە كوى، عمر يىپە دېرلنەدى.

غاتاپول تۈلپېشنى؛ خواروابىناد نوابىي پە بارە كې ئاخانگىرى نظر لرى. د كوهدا من د سىبىپە كلىيو او بانىدوكى غاتاپول د «خاڭ آبە» پە نامە ھەم پادوى، دغە اصطلاح ددى معنى لرى چى غاتاپول جو خەت د پىرسلى د هەفي مېاشتى پە خەت كې چى د تاكۇنۇشا خوا پە يوم نرمۇي، او خۇورئى وروستە او بە كولوتە ارتىيا پىدا كوى. دغە او بە كول د «خاڭ آبە» پە نامە پادوى. گورى چى دغە گل د بىنۇالو او بىزگرانو لە ژۇندانە او زىبار سەرە غۇتە شوبىدى.

د ثور پە مېاشت او د جوزا پە لومەري يورخۇ كې، باغونە او د بىنتونە دغا تاپول لە گلانو د کۆمۈرلىك د نوبۇنا ويانو او پېغىلۇد «الوان» د پېرونى پە شان سترگى بىرىپىنسى.

سوسن (بادرنگى) د غىنمود شنۇ ورىو پە منخ كې سەررا باسى او هەجە كوى، چى د غىنمود بو تۈلە شنەرنگ او نورۇز زرغۇنبو تو سەرە سىيالى و كىرى او د ذوق د خاوندانو پام ئاخانتە واپرى، سور گل پە خېلە ئاخانتە لە بىكلا او خوبىنى د كە داستان لرى.

د پل سخمرې په شمال کې د خواجہ الوان دښته او په مزار شریف او
لرغونی بلخ کې د شاه ولا پتاماپ دروضې په جنوبی دښتو کې د حمل د
میاشتې په پیل کې خوبنې بخښونکی او سترګی برینبوی.
په همدغه توګه نور گلان هم ئانته کیسه او داستان لری، چې د یوه
شاعر او ادیب له خوا دغه کېسې په ئانگرې خوبنې او تفکر پالل شویدی.
ارواښاد نوابی د گلانو د کېسې په پیل کې، د گلانو او د هغود اهمېت
په باره کې او دغه راز یې په بیلا بیلو ټولنو کې د گلانو او د هغود ارزښت په
باب په زیره پوري مطالب بیان کړیدی چې د هغه د نظر ژور توب او ادييانه
طبعت او ذوق نسيې.

دغه هوښيار اديب د وفا دارو او صحیحو او لادونو په لرلو سره په خپل
ابدی مدفن کې خوشحاله پروت دی او په باور سره یې روح خوشحاله کېږي،
چې آثار یې یو یو چاپېږي او د افغان خاورې سره د مینه والو لاسونو ته
ورئى. د دغون نظرونولیکو والد اروښاد نوابی او لاد په تیره مسعود نوابی
ته د زیاتوریااليتوبونو هنله من دي.

په درناوی

پوهاند محمد کاظم آهنگ

سرپزه:

گل د بنکلا خوبنی او خوشحالی غوره و سیله ده

«ابکه از چرخ برین صد ما دو پروین میکشی»
«از زمین خاره ریحان و نسرین میکشی»

گرانو پیغلو او تنکبو خوانانو !

د هغې کري پرمخ چې په کې ژوند کوو، د طبعت بي شميره پديدو کې
يو گل هم د چې د طبیعت نقاش له زیاتی بنکلا او لطافت نه برخمن
کريدي. او په بيلوبيلو ډولونو وجود لزی.

د غه پديده (بنکاراندہ) له خپلی تنوع او راز رازوالی سره سره د ځمکې
د کري په مختلفو ځایونو، او بواو ووچه کې زرغونیږي او د ملبونو نو ګلونو
په ترڅ کې د هغو کمي او کېفي بدلونونو له مخه چې په ځمکه کې را منخته
شویدی، د بشر له پېدا یښت او د هغه د هدف لرونکي ټولنیز کار په پیل سره
چې د خپلی شاو خوانۍ په پیژندلو سره یې پیل کړ او په طبیعت کې د
موجودو پديدو د خواصو د پیژندلو له امله یې گل هم پېژاند او تر آزمونه
او کار اخستلو لاندې ېپه ونیو او د هغه مختلف قسمونه ېپه، نه یوازې دا چې

لهورکیدو و زغوره، بلکه تقویه او له پخوایی زیات پراخه کر او د گلانو په ترکیب سره بی چې یودول گل بی له بل ډول گلانو سره یو ئحای کرل، نوی ډولونه گلان بی را پیدا کرل. په دغه توګه بې په طبیعت کې ژوریدلو نونه را منئته کرل.

او پر طبیعت باندی بې خپلې اغبزې و تپلې. بشر د راز راز گلانو د روزنې او پالنې په پای کې با غونه، چمنونه او گلخونې جورې کړې چې مخکې په طبیعت کې نه وو.

که د گلانو ډولونو او راشنه کيدلو خرنگوالي ته پام و کرو، گلان په مجموع کې په د دو ډلو و يشلي شو؛ هغه گلان چې خپله راز رغونېږي او طبیعی دي او د انسان په لاس پالل شوی گلان، په خپله راشنه کې دونکې گلان چې د انسان لاس په کې شربکنه دی او معمولًا په دښتو، د غرونو په لنو، خنگلونو، ولاړ و او بواو خندنگونو کې راشنه کېږي. لکه د غاتیول گل، بنفسه؛ مېټک، نېټلو فراو نور.

او د انسان په لاس روزل شوی گلان هغه گلان دي چې د په خپله شنه کې دلوله حالت خخه رابیل شوی او د انسان په لاس بې روزنې او پالنې موندلې ده او د انسان په لاس جورو شویو چمنونو او گل بنیونو کې زیات لیدل کېږي.

په خپله زرغونبدونکې او د انسان په لاس روزل شوی گلان په بیلو بیلو ډولونو موجود دی او د خپلوا ئانګرۍ تیاوو له مخه زرغونېږي، په لاندې ډول دی:

هغه گلان چې د تخم په توګه د ځمکې پر مخ د انسان په لاس کرل

کیبری. یا په طبیعی توگه دژوندد دوری له تیرولو یې تخم ترساقی لاندی شیندل کیبری او زرغونیبری او گلان تری غوریبری. لکه پتونی، انتری، رشقه پېچان، فلاکس، شبو، کارنپشن، کشمالي، بنفسه، آدم شهره، لرگل او نور.

- هغه گلان چې غوته لری او غوته یې په ځمکه با ګلدانی کې کړل کیبری، یا په طبیعی توگه تر ځمکې لاندی پاتی کیبری او قوى ساقه تری هتیغ وهی لکه زنبق، کنیا، نرګس، ارکیده، غاتول او نور.

- هغه گلان چې په بوټوکې غوریبری لکه نسترن، یاسمن، ګلاب مرسل، طاووس او نور.

- هغه گلان چې په بوټوکې غوریبری لکه اکاسي، د میوه لرونکوونو او ارغوان ګل کول، چنبيلی او الیسكن یې بلډول گلان دی جي یوازي ساقه ې په ځمکه، یا ګلدانی او یا په اویوکې ایښودل کیبری او ریښی تری راوئه، ساقه وده کوی او وروسته ې گلان غوریبری لکه جرین، راز راز ګل پاني، ګل قيف او نور گلان زیاتره په پسرلی کې راشنه کیبری او چاپېره فضا په خپلوبنکلو شکلونو او رنگونو او بنه بوي معطره کوی او د سهاریاد او نسيم دغه عطر لري ځایونو ته وړی او پاشی یې.

له بدہ مرغه چې ګل له هغه تول لطافت، بنکلا او بنه عطر چې لری ې او د انسانانو پام خانته اړوی. لنډ عمر لری زرپانۍ پانۍ او مړ اوی کیبری، په همدغه موسم کې چې د ګلانوند عطر وڅه توله نږی نېښی، بلبله او بنه غږ لرونکی مرغان په نغمو ویلو پېل کوی او په چمنونو او ګلکخونو کې قبامت جوروی چې د اوريدونکی غوره تری خونداخلي.

هغه بینوال چې تجربه لرى د گلانو ساتلو او رواجو لوله پاره د کال په هر موسم کې په باغونو، چمنونو، د گلانو په دوچو گلخونو او گلدانيوکى راز راز گلان روزى چې د نوموريو خايونو د بىكلا او سينگار سبب گرئى. انسانان معمولاً گلانو له بىلا بىلۇپ ولۇنو او رنگونو خخە د زياتو مقصدونو له پاره کار اخلى. له گل خخە د کار اخستلو يو مورد د سولي او دوستى د زيات تېنگىنىت او د جىڭرى پر ضد کار اخستل دى، چې بشرىت ورتە زياته ارتىالارى.

كىله چې بۇ خوك بل خوك دوست لرى او له هغه سره مىنه كوى معمولاً سره گلان ورتە دالى كوى. او كىله چې زىير گل هغه تەور كىرى دانود كر كې او بېلتۈن نېبىدە. د ناروغۇ د پۇشتىنى پە وخت كې پە عمومى توگە آبى او شىن چك گلان ناروغۇ تەوراندى كوى. سېين گل د سولي نېبىدە، هر كال د نېرى پە تولو هيادونو كې بۇه ورخ د گل د ورئى پە نامە تاكلې دە. پە هغه ورخ خلک د گلان نىدارى تەورئى او هر خوك د خېلى خوبىسى او ذوق سره سەم د گلانو غونچە جورۇمى او نىدارى تەيپى وراندى كوى. پە داغىي نىدارە كې د گلانو د غونچى تېل سىالي پېل كېرى. حكم هبات هەر يوه پە غورگورى او هغه كسانو تەچى د حكم هبات د پري كېرى پە اساس يې بىسە غونچە جورە كېرى وي، اول، دوه يىم او دريم مقام گتىونكى تە د طلا، نقرى او برونزو مىالونە، نقدى پىسى او سوغاتونە ور كوى او دا د ملتۇنولە فرهنگى او سنتى مسايلو خخە گىنل كېرى.

زمۇنې د هياد پە تارىخ كې پە گلانو كې گرخىدل او د سوما شربت چې د گلانو لە شېرى او نورو خوشحالوونكۇ مواد و خخە جور شوي وي، د

پسربلی په موسم کې له گلنونو خخه په د کو چمنونو ځانګړی دود درلود.
په دونو کې د زوم له خواناوی ته ګل ورکول یا بالعکس له دیر پخوا
وخت خخه دودوا او ان چې له مصنوعی گلانو خخه هم کار اخستل کېږي. د
زوم او ناوی د راتللو او «آهسته برو» سرو د غږ ولو په وخت کې د زوم او ناوی
په سرو د گلانو پاشل زموږ د خلکو لرغونی دوددی.

په هندوستان کې د هندوانو په زباتو معبدونو او د مسلمانانو زیارتونو
ته د گلانو راول او اینبودل یو ضروری کار دی. د ملي او سپورتی اتلانو د
بنه هر کلی له پاره د هغه په سرونود گلانو ویشل او په غاړو کې یې د گلانو
د امیلونو وراچول په بشپړه توګه رواج لری او د مسافرانو هر کلی د گلانو په
پاشلو سره کېږي. د مرود زبارت کولو او د جسدونو د پلورلوله درکه بنه
یې قېرونه په گلانو فرش کوي. گلان پلورونکې د گلانو د پلورلوله درکه
عايدتر لاسه کوي. د لبکری او کشوری اشخاصو د مقرری او ترفیع په
وخت کې د دوستانو او کارکونکو همکارانو له خوا یې د طبیعی او
مصنوعی گلانو په امبلونو هر کلی کېږي. په کانسرونو کې سازیان او
سندر غاړی معمولاً په گلانو او لاس پې کولو بدرا ګه کېږي.

کله چې خوک د خپلودوستانو کورونو ته د هغود لیدلو له پاره ورځی،
له ځانه سره تحفی وري چې په زباتو پېسو یې برابرو؛ خود یو دی غونچې
تازه، بنکلو او خوشبو یو گلانو ځای که خه هم په ارزانه بیه تهیه شوی وی،
هېڅ شی نه شی نیټولی، ګل او د گلانو غونچې تقریباً په ټولو کورونو کې، د خوب
په خونو کې، د دودی خورلولو په سالون او د ناستی په سالون کې لبدل کېږي.
زمونې په هیواد افغانستان کې د گلانو د روزلو دودله لرغونی پېړی خخه تر

او سه پاتی دی او په باغونو، چمنونو دبنتو او بیدیا ووکی په تیره بیا په پسرلی کی په د گلانو سپل او ننداره هماغه شان دواه لری. د بلخ په ولايت کی د «گل سرخ»، په جلال آباد کی د نارنج د گل او په استالف او گل غوندی کی د ارغوان میلی د یادونی وردی. د کابل د شیر دروازی په غره کی چی یو وخت د ارغوان له ونود کؤ، خلک ډله ډله خواجه صفا ته تلل او په خوبنی، موسیقی او سندره ویلو یې ورخ تیروله او حتی چی د سپورمی شپی بې همالته سبا کولی؛ خوله بده مرغه د شیر دروازی د غرہ د ارغوان د څنګله ټولی ونی د یوشمیر خپل سرو اشخاصوله خوا په ډېره بده توګه وهل شوی او د سون د مواد و په توګه له منځه تللی دي. د دغه راز بې پرواړی او مسؤول هغه خلک دی چی د شیر دروازی د غرہ په ډنو کی استوګنه لری. او په دغه مسؤول پت کی هغه خلک شامل دی چی دوي ته یې د استوګنی او د ارغوان دولود پری کولو اجازه ورکړیده.

او سه هلتله یوه ونه هم نه ده پاتی شوی. ګلخونی او د گلانو چمنونه پخوا د کابل په شمار، هرات او د کندهار د بابای ولی په زبارت او منزل باغ کی خومره بنکلی وو او د پغمان ددری، دارالامان او هرات کی، دهول دهول ګلانو غونچې جوړول بیخی له منځه تللی دي.

زمونې په هبوا د کی د جګړو دواه له بده مرغه ټول هنري ذوقونه او د ګلانو ساتلو سلیقی له رینې ورک کړیدی.

خو ګل د شاعرانو په شعرونو، د پوهانو، نقاشانو او د نړۍ د رسامانو په آثارو کی په زبات لطافت منعکس شوی او په نړۍ کی به داسې شاعران دیر لې وی چې د ګل په باره کی یې شعر نه وی ویلی.

ددری ژبی په شاعرانو کې له حضراتو مولاناى بلخ، حکیم سنائی،
سعدي، حافظ شپرازى او حضرت بیدل نه نیولى ترننه پورى، شاعرانو د
گل او گلزار په باره کې ھير شعرونه ويلى دي. لکه چې حضرت بیدل
صاحب وايى:

سېر اپن گلشن غنیمت دان کە فرصت بېش نېست
در طلس مخنده، گل بالو پر دارد بهار
د شاه جهان مېرمنې زېب السنا، وېلى دي:
در سخن پنهان شدم مانند بود برگ گل
میل دېدن هر کە دارد، در سخن بېند مرا

* * *

شگفتن غنچه بى رنگ و بورا مىكىدرسو
همان بهترز کە دست بى هنر در آستین باشد
پوبل شاعر داسىي وايى:

رفتم به چمن تا کە بگيرم خبر گل
شد جنگ ميان من و بلبل بسر گل
بل شاعر وايى:

بار من از نازکى در زبر گل خوابش نبرد
گل مبادا بشگفداز خواب بيدارش كند
حضرت حافظ (رح) وائى:

بياتا گل بر افشاريم و مى در ساغر اندازيم
فلکرا سقف بشگافيم و طرح نودر اندازيم

یوبل شاعر ویلی دی:

نازبورانازبودادمنکرد ازنازبو
ناز او گردم که ازنازبرنازبوبیم ناز کرد
کشمالی له هفو گلانو خخه دی چی در بحان په نامه هم
مشهور دی. په موسیقی کی هم د گل په باره کی سندری ویل شویدی. له
دی جملی خخه میر من پروین چی په خپل خوابده آواز یی د گل پلورونکی
نجبلی سندری ویلی دد.

یوه ورع زیب النساء د هنده مغلی عظمت لرونکی پادشاه شاه جهان
میر من ناروغه وہ او شاه جهان یی له یوی غونچی گلانو سره لیدلوته ورغی.
کله چی زیب النساء د گلانو غونچه ولیده، دغه شعر یی فی البدیھه ووایه:

ز بهر زیب دستم شاه من گلدسته آوردی
دل بلبل شکستی و گل را بسته آوردی
او شاه جهان هم فی البدیھه د هغی په جواب کی ویل:
نه بهر زیب دستت ماہ من گلدسته آوردم
بخوی لاف میزد گل به پیشت بسته آوردم

که د گل په باره کی دی لری ته دواام ورکه و غت کتابونه تری جورشی او
دغه لری به پای ته ونه رسیوی. نو په هم دی لنیبز اکتفاء کوو.
گرانو تنکیو خوانو او پیغلو!

زه چی د خپل هبود، له گلانو د ک غرو په لمن کی پالاشوی یم، او د
خپل هبود زیاتره برخوته می سفرونه کریدی. د هبود له خود رویه گلانو
خخه می هم خوند اخستی، او هم یی حیران کری یم. نود سپمه یهزو کیسو

او مقالو په لته کې پريوتی يم او د فولکلوري کو کپسو (عاميانه روایاتو) زیاته زیرمه مې راتول کړۍ او مطبوعاتو ته مې سپارلې دی، له دې جملې د پښتو سیمه یزې لنډی مې په ۱۳۳۷ کال کې چې د پښتون برغ مجلې مسؤولوم، خپرې کړۍ او دادې دا کتاب مې چې زمونږد ګران هیواد افغانستان د دښتو او غرونو خودرویه او بنه بوبه ګلانو سرگذشت دی ګیدی کړۍ او د ګلانو دوستانو او ګل مینه والو په تیره د دغه هیواد په څوانانو او زلیانو چې زباتره یې د شفاھی اد بیا تو پیشندلو ته ډیره اړتیالری، پاشم.

مقدرى که به ګل نگهت و به ګل جان داد
به هر که هر چه سزادید حکمتش آن داد

غ. حنوابی

غوروالى گل (گل گوشواره)

تول گلان چي په دوچو، چمنونو، گلدانيو، بنارونواو بازارونوکي وينئ، تول وحشى او هげ گلان دي چي خپله رازرغون شويدي. چي تخمونه يى له فضا، له هوا، له غرنيو خايونو، ويالو، طوفانونو، باداوياران په وسيله له يو ئاخى خخه بل ئاخى تە لېيدىلى او خپارە شويدي. او د مليار بىزگر او گلانو تولونكولا س تە ورغلۇ دى.

هげ گلان چي لومړۍ وحشى ۾ او بىاد مليار په لاس روزل شوي رنگين او معطر شويدي. خينې گلان د انسانانو د استعداد پەشان چي له روزنى بى برخى شوبدي، په خپل سر شنه شوبدى او په پاى كې د پېپنوله اغيزي له منئه تللې دى او آثار چانه ليدلى او نه بوى كېيدى.

هر گل چي همدا او س بى له غره، دېنت او بىابان خخه بهروينئ، په عمومى توگە هげ په خپل سر شنه شوى گلان دي چي له غره او دېنت خخه دده او هげ لاس تە ورغلۇ دى.

په سوونورنگونو گلان زموارد هيوا د په لريو پر توغرۇنوكى موجود دى چي نه بى د مدنىت مخ ليدلى دى، او نه د مليار او بىيال لاس دغۇ گل پانوته رسيدلى دى.

کله چې حوصله وه، خوانی وه، خوبني او خوشحالی وه، غرنى او وحشى رنگارنگ گلان مي راتولول، په کورکې مې گلان دومره زيات شوي وو چې يو وخت زموره ظريف ملګري ووبل: په کار دی چې ببل دلته څاله جوره کړي. زمونږد هپواد گلان نادر او بى ساري دي. مونږ زيات خارجي گلان روزلى دي او په هغو گلانو مو خپل کورښکلی کړيدی، خو زمونږد هپواد بښکلیو گلانو داسې ځایونه بشایسته کړيدی، چې هلتہ انسان لږتگ راتگ کوي. دا بشایسته گلان يا په طوفانونورژېږي او یاد حیواناتو تر پښو لاندې کېږي.

د کرنی یوفنی هبات بابد د هیواد په تولو خایونو کې و گرخى. د مهجور و گلانو تخم راتبول کېرى، ئىكە چى امکان لرى د وچکالى او نورو ناپىرو پىپىبو له ملە د وخت په تىرىيدوسره زمونىزد هیواد زياتره گلان ضايع شى. زمونىزد هیواد و په سوونو دولو گلانو کې غوروالى گل، بىكلى سور او سپىن گل دى. خنگە چى وحشى دى، مطبوع بوي نەلرى.

دغە گل په هفو غرونو کې چى د بدخشان او نورستان ترمنئ پراتە دى، لىدل شويدى، هغە نجونى چى د لرگيو او سابو پسى غرونوتە ئىخى، د غوروالى گل گورى او په هفو خپل غورونە بنا يىستە كوى. غوروالى گل ھم تخم لرى او ھەريپى او غوقى.

په پخوازمانو کې پەشقنان كې د يوې معتبرىي نجونى وادھؤ. دلتە نجونو دول گلان په خپلو سرونو او تىمرونو کې ئىرولى وو. ناوى ھم گلپوبىن شوي وە. د ناوى مور ھم د خپلى لور درد او بلا اخستله، دھفى په سر گلان وریدل. د خوبىنى او ساز مجلس تودھ. پە دې وخت كې يوه بىكلى پىغله چى د ناوى د لوپوملگرى وە، مجلس تەراننوتە وي ويل: زەلە دې املە دې مجلس تەناوختە راور سىپەم چى خپل جنغل مې د غوروالى گل پسى استولى ئۇنجونى تولى حېرانى شوي، ئىكە چى د غوروالى گل نوم بې اورىدلۇ ئۇ خو لىدىلى بې نەؤ. همدا چى د غوروالى گل بې له خپل ورېسەمین دسمال خخە راوابىست. پە بىنه مرغۇيە توگە بې د هەفي ناوى په غورونو کې كىپىبودل. خور آوازى سىندرغا يرى د بىدل دغە شعر زمزمه كە:

گويند بە صحراي قىامت سحرى است
يارب كە جز آن صبح بنا گوش نباشد

د نرگس گل

گلبازان، گل جورونکی او گل پیژندونکی واي چې گلاب د گلانو پادشاه او نرگس بې وزير دی، خود خينو شاهانو او شهزاد گانو په باره کي واي چې په خپله خلوت خونه کي به بې نرگس نه برپښوده او ويل يې چې نرگس لرليدي بې سترگی لری او انسانان خهري او انخورونه له نظره کوي او بدشگون يې نيوه.

شهلانرگس هغه نرگس دی چې تور او سپین وي؛ خوشلانرگس زير او سپین هم وي او د کونړ د غرونو په ملن کي شهلانرگس ليدل شويدي. لوړۍ خل مې شهلانرگس د خپل يو کندهاري دوست په ګلداني کې ولید. په کوهه دامن کي شپږ پاني گل «د ېتيمک گل» په نامه هم يادوي. دا ګل د لپندی په مباشت د پانو په منځ کې راتوکېږي دير معطر او مطبوع بوی لری خو عمرې دير لنددي. ئىنى ورته زير نرگس واي ی. د ننګرهار د نرگس په شان غوتې لری، که غوته يې بل ځای تهولې دول شې، شنه کېږي له دې کم عمره ګل خخه که عطرو ويستل شي. دده په اندازه هیڅ ګل دومره بنېه بوی نه لری.

واي چې د ګلدرې د غرونو په پوه منه کي يوبزگر او سپده. هغه يوزوي او يوه لور در لوده خپل زوي ته يې غاتول او لور ته يې نرگس ويل. لور کې يې تر ۱۴ کلنۍ پوري د نرگس په نامه وه. يوكال سخت باران و شو دده لور نرگس

او بویوره او ددری د کمرونود ای خونو په ختیه کې ورکه شوه . پلار او مور
بې چې هر خومره ولنیوله خپله هغه بناپسته لوربې پیدانه کرده او هر کال تلل
او ده گه ئای شاوخوا بې چې او بورنه ورې ، له پاس نه تربنکته لتمۇ او
سپیلنی بې لوگى کول .

بوه ورخ بې په هماگه ئای کې بولنگ ولید چې د دوو تېرو پله منع
کې ناست دی او بدلی واى . د غاتول پلار ملنگ ته د غره په لنه کې نژدی
ورغى ، د هغه لنه بې وني يولبه او دعا بې ورنە وغوبىتە چى دېر كلونە وشول
چې نرگس لور بې ورکه كېيدە . ملنگ او سىلى و كىيىن او وي ويل : رانژدې
شە ، ور نژدې شو : يو بىكلى گل بې . چى چاپىرە تېرىپى راتاوكپى وي . د
نرگس پلار او مور تە بې ووبل : دغە گل پىشىنى ؟ د نرگس پلار او مور ور تە
ئىيرشول . وي لىيدل دغە گل بې د لور نرگس سترگو تە ور تە دى . مور بې
چىغە كرە چې آدا مى نرگس لور دە . او د نرگس د گل په لىيدلوبى زە
صبر او كرار شول .

د تاک گل

بهر جا باغبان از بهر مستان تاک بنشاند
بگواز بهر زاهد يك دو تا مسواك بنشاند

په دې ورخو کې چې د گل موج او د سنبل جوش دي. له خلورو خواوو
او شپږو جهتو نو خخه د گلانو بوی د ماغ معطر کړي دي. او گلان رنګين،
مشکين او په زرہ پوري شوي دي.
په کلی او باندرو، دښت او د امان کې گل دي. گل دوست او د گل مينه
وال انسان کله چې خان د گلانو په منځ کې گوري، حیرانيږي چې زرکوم گل
بوی کړي او کوم یوراتول کړي.

په کوه دامن او کاپسما، کندهار، فاریاب، بادغیس او هرات کې
تاکستانونه یو مخصوص عطر لري. خلک وايی چې تاک د گلانو د سرتاج
دي. ددې گل گېدې او غونچه نه جوړيږي. دا گل د ټوکري د پاسه نه وي
چې بازار او غونډو ته راويل شي. دا گل د گلچين له لاسه خوندي دي.
تاکان مستى پهدا کوي؛ ته به وائي چې رینې يې د خونو په خم کې ده

او د خم خونی ریسني په دې تاک کې دي.
 کله چې تاکونه نودې وکړي د تاکستانو نود پانو مهر خوبنېږي. کله
 چې بې له نودې نه وری راښکاره شی، د وری په سر کې بې خوشبویه ګل زده
 او نظر خانته اړوی. په دې وخت کې د بیوال مسټي په لکیږي او په بل عالم
 کې ډوبېږي. روایت کوي چې تاک لوړۍ خل په لرغونی هرات کې منځته
 راغی. هغه کېسه چې خوله په خوله د مې خانې د ساغر خندې ته رسیدلې،
 د اسي ده چې:

په دې په خواوختونو کې، له برمد ک هرات اميرزاده، خانته ناستو
 او د مانۍ د یوال ته بې کتل، غشی او لیندې بې د زنگانه د پاسه بکارته
 چمتو وګ. ملګري بې دده په درشل کې منتظر وو. په دې وخت کې د ډیوال د

پاسه ئیروکتل چې بو گریت (هما) د دیوال د پاسه ناست دی او امیرزاده ته گوري . د هماراتگ او د همالیدلې، نیک فال و گانه . د امیرزاده خور هم د خپل و رور ترخنگ ناسته و او د واړو هما ته ئیخیرشول . او یو خل خور غږ کړ : ورور جانه ! د هما او ره مېرد مار په خولې . د خور خبره یې لایا ته نه وه رسیدلې؛ چې د امیرزاده غشی له لیندې ووت او د مار په سینه ولګیده . مار زخمی سینه له دیوال نه په خمکه را پریوت او هماد هوا په لور والوت له دې پیښې خورخی تیرې شوې امیرزاده د مانۍ د ننه ناست او متوجه شو چې هماراغي . په مانۍ کې دا هنگامه پیدا شوه چې هماغه هما بیاراغلی دی . امیرزاده بیاویل چې چوب شی . هماد باغ په یوه ګونبه کې رابنکته شو خمکه یې وکیندلله له منسوکې یې خه شی راوابست او د پاسه یې خاوری ورباندي و اچولي او والوت .

امیرزاده وویل چې خواونی هفه لورته مه ورځی ، خوک لانه ړد . په پاى کې خپله ورغی وي لبدل چې یو بنایسته بوټی راشین شوی دی او خرگنده شوه چې تاک دی . نوله هفه وروسته، دا تاک ترویج شو . پېړی پېړی وروسته یې وايې چې په هرات کې او یا قسمه انګور دي .

بله کیسه د اسې ده چې :

د آسیاد یوه هیواد غره ته د پسو او وزورمه خرته تللې وه وزومستي او شوخي کوله ، او پسونه مخمور وو ، شپانه په غروکې گرخیدل او د پسو او وزود مستي علت یې معلوماوه . په پاى کې یې د تاک بوټی ولبد او د ډوی ونی انګور یې راتبول کړل او وي خکل او د حیواناتوله احواله خبرشول . او

تر ننه پوري وزه هماگسى مسته او شوخرده . او پسه تراوسه مخموره دى .
همدا اوس په تخار او بدخشان ^{گئي} غرنى او دوني تا كان موجود دي ! خو حسیني
انگور مستوونكى دى .

په کوهه دامن کې خلک له حسپني (نرمه) انگورو خخه چې مېخوش
دى ، چول ډول شربتونه جوروی او د عاشورا په ورځ بې د حضرت امام حسین
(رض) ندرانه کوي .

د کوهه دامن د انگور او به زبات شهرت لري ، کوم خاځکې چې په
پسلی د تاک له نوشان خخه خاځی ، ماشومان يې په خپل مخ منښي او وايی
چې ويښته زروده او نمؤ کوي .

تاکيرا سيراب کن ابر نيسان در بهار
قطره تا می تواند شد ، چرا گوهر شود

غاتول «لاله»

نوبهار آيد که باز آر د لاله در گرد چمن
چون مجوسى آتش پرستى راز سر گيرد چمن

په دې پسلنيو ورخوکي، له آبدان مير علم نه تر فاريابه او د آمود
سيندله غايو، د البرزد غرونون تر لنى، د غاتول د گلونو گلشنونه
زرغونييري. تبه وابي چې د قرقين او خمياب، مروا او دولت آباد خلکو،
پيغلو ته سترگي نيولى دي چې گل رنگه او لاله وزمه قالپنې تر پسنو لاندي
وغوروسي. د خبرخاني له کوتل نه تر گلبهاره او له گلبهاره د پنجشیر تر
انجمن پوري گلان فرش كيري. له خنجان نه خواجه الوان تر دښتي، گل د
گل له پاسه ور بيري. هلكان، کوچنۍ او نيمزالې نجونې په شنو کمرېندونو
او د الوان په تيکري گلانو تولولو ته ئي، گلان گيدي او غونچي کوي او د
گلو گيدي خپلو ميندو او پلرونو او خپلو خپلوانو ته راوري. خو گلان شنل
او گل پا�ل د لرغونې دود په توګه پاتې شوبدي. په فرخار او بدخشان کې
د غاتول له بېخ خخه سپين رنگي ماده لاس ته رايخي چې د غاتول د گل
حلواتري پخوي او وايني د غه ماده د زره او د ماغ لپاره حباتي او مقوي ماده

دداو انسانانو ته تازه گي بخني. خوپسللى مى په بدخشان کي تير كريدي.
 د ئېگىرى رنگە بخمل پەشازنى يۈدۈل غاتول وليد چى دىملە ورائىگۇ خەنە
 سرتىتىوپى او د حىا خولى يې لە سر، مخ او ساقى خەنە خىپىري. دغە بخملە
 غاتول دېرىنلى او زىزە راپىكۈنى دى. پە كاپپسا او كوهدامن كې د
 غاتول راز راز گلان شنه كىپىري. دغە خود روپەرنگىن او مشكىن گلان
 دورىئۇ او بە خەبى او لە تىپرو خاورى خورى. او د مليارنىشى تەانتظار نە
 كوي. واپى:

گلرخ او گلباز، د یوبل عاشق او معاشقه وو. گلرخ د حسن او زره را کبلو کمال ته رسپدلی وه. گلباز هم له بنه حسن نه برخمن شوی و. په پسلی کې د گل جوش او سنبل خپی کیده، گلرخ ذ کلی له پاسه چې د کوهدامن د کارنده کلی ته نژدې پروت دی، او گلباز د نواب صاحب د غوندی په لنه کې د باندې له ئەمکى راته، گلان بې راتولول او د کمرون په سر کبیناستل او د زیره رازیبی کاوه. د هغه ئایا د شەبد مزار ته د زیره په حضور ورتلل او بند بې تاره او زیره مراد بې غوبسته. خداوند (ج) د هغه سپیخلی زبارت په برکت ددواړو څوانو عاشقانو مراد ورکړ او سره واده بې وکړ او د هغه بزرگ زبارت کېسہ د اسې ده:

صفدر علی خان نوی څوان شوی ۱۸ کلن، پخوانی کوهدامن له مشهور و نوميالو شەبدانو خخه دي. صفر علی خان تکرہ سوار کارؤ چې د هیواد د دفاع له پا ويې د پردیو په يرغل کې، ميرانه وښو دله او په دواړو لاسو بې توره وهله. د بمن د غره په لنه کې له تګي خخه کاروا خیست چې

هغه له پښو وغورخوی، په داسې حال کې چې خولي بې ئىگۇرى كىرى ئاو
لنگوتى يې له ھېرىھستى په غاره کې پروتؤ. له سرنه تر پښو پورې يو
عالم شور او جذبه درلوده. دده هبوا د هرى گتى او غوندي دفاع كوله. خو
په هغه وخت کې د دېمن په کاري گوزار له پښو پريوت او خپل لاسونه بې د
خپل په ونيولرلى او وفادار آس له اور مىزىنە تاوكىل. آس يې هغه تر كلى
ورساوه او خان يې تېپت كەر او سينه يې په ئىمكە ولگوله. او ۱۸ كىن خوان
يې په كرار په ئىمكە كىيښود. دده وروستى اورنى كلمى داۋى:

«مونىز دېرى د تىغ شەھيد شو»

صفدر علی خان د فرهاد په كلاکى نوي، نامزد شوي و خوله واده نه
مخكى ددى په ئاي چې په نكىز و يې لاسونه سره شي، سريې د جىڭرى په
توره په وېشۈلىل شو. كله چې د كابل دفاع تەروانؤ، د بانىي په جامع
جومات کې په داسې حال کې چې يو شمىر خوانان د قرآن په تلاوت او حفظ
لوبوختؤ، هلته تە قبلى تە مخامخ و درېد. په داسې حال چې سپىن كالى
يې په غاره ئو، ووپيل:

دعا و كې ئىچى په سپىنوكالىو كې لايرشم او په سروكالىو كې را ستون
شم. تبولودعا، و كەرە چې بريالى او سرلورى راشى. د معصوموشاغردا نو
دعا قبوله شوه، په كوهدامن کې غالغال جور شوچى د لوى خان لىسى په
وېنۈلپۈكالى يوراغى. خودېمنان يې هم له پښو ولوپىل. صفر علی خان د
خپل نىكەنواب صاحب غوندى تە يۈورو، له غاتول رنگە جاموسە يې
خاوروتە وسپارە او دهغە قېرىپى لەرنگىنوا سروغا تۈلۈپە گلانو پوبىنە. د
كارنده، صوفيانو، د همبىر، كىلكان او سرا يخواجە د كلىيوجىنى او هلكلان له

هري خوا دله دله، راتل ل او د گلانو گي بد ي ب د آزاد د لاري د دغه
شهيد په مزار بندي.

كله چي بي قبر د غاتولول گلانو د ک شو، فېض بخښونکي پسرلى ؤ.
خلکو په خوبنۍ او ادب مجلس او تولنه جوره کړه، زورو او سر نښدونکو
خوانانو وویل چي د دغه توريالي خوان په قبر چي د خوانۍ او کامرانۍ په
پهاله مستؤتاک کي بد ي بو شمير وویل چي مخ ي ب گلابي و شاوخوا ي ب
گلاب و کرئ.

خينو وویل خنگه چي غاتول په وینو دوب شوبدي، د سرپا سه ي ب
د غاتول گل و کرئ. غاتول ي ب و کاره او د مزار شاوخوا ي ب لاله زار کړه.
او س ي ب غاتول مخي قبر ته رائخى. د غاتول گلان گوري چي له هري خوا
راتلوك بدلى او د غاتول دغه گل رنگه بېرغونه د شمالې، شمال رپوی او له
هري پاني آواز رائخى:

در بهاران کي شود سرسبز سنگ
خاک شوتا گل برويد رنگ رنگ

د یتیمک گل یا زیر گلی

لا دغره او لمنی واوری په کروندا او خپرخاپونو، بام، دیوال او دروازې د پاسه واوره ليدل کيده. چې يوراز کوچنی، خوشبویه او خوش رنگه گلان له واورو خخه سرپورته کوي. او د غو گلانو ته په کوهدامن کې گل یتیمک وايې. دغه گل له کوهدامن او د کاپېسا او پروان له ئىينوسىيمۇ پرتە په بل ئای کې نه ليدل کېرى. دغه گلان د هفه ئای شاعران د زېرو گلانو، زېرنرگس زررسيدونكى زعفران گل په نامه يادوی. د یتیمک گل له دې امله ورته وايى چې يوبى سرپرسته او بى پناه گل دى. دا گل د ننگرھار او كندهار نرگس د گل په شانز زيات معطر او خانگەرى غوتە لرى. نزاكت او لطافت يې متل گرخىدىلى دى. خود يې افسوس چې دغه گل د يې لې عمر لرى، د حافظ په وينا:

زمان دل خوشى درياب درياب
كه گل تا هفتە، د يې نباشد

دغه گل د مىرلرونکو پولو پرمخ په اصطلاح په پیتاوی کې زرغونىيې د وري په مېاشت کې دا گل ليدل شوی. په بامونو، په دراود دیوال، په زراعتى ئىمکو، په باغ او د غرو په لمن او باغ کې، د چينو په شاوخوا كې جىرو بىوتە نژدى دغه گل سروھى او زىره او د ماغ تازه گې او طراوت بخښى.

کلونه کلونه دغه بنکلی گل په خپل سر راشین شوی او را تهوكیدلى او
دماغونه يې معطر كېيدى. دغه گل بنوال او مالپار نه لرى، طبیعت، فطرت
او د سباوون نسپم دغه بنکلی گل باللى او كمال ته رسولى دى. دغه گل
باغوان او ساتونكى ته ارتىانه لرى. ددغه گل تولوونكى زياتره ماشومان
دي چې راتولوي يې.

د يتيمك گلد ماشومانو په لاس رژيرى، ئىكە دوى د هغه په كېفت
او خصوصىت نه شى پوهيدلى، خود بدخشان د ولاپت په بارك غره كې مې
دا سې گلان وليدل چې په بل ئاي كې و نه ليدل شول او يوازى زير گلى او وه

ډوله دی. کاهی زیر، کھربائی زیر، زعفرانی زیر، دکر کمند په شان زیر،
نصواری زیر او نور. که دغه گل و روزل شی، او عطر تری و اخستل شی.
موبر نورو بھرنبو عطر و نو ته نه محتاجه کیرو.

بابر په خپل مشهور کتاب کې چې «تزمک» نومیزی، د پروان له معطرو
گلان او د کاپیسا د غاتبول گلان یادوی او وايی چې په کاپیسا کې مې ۲۵
رنګه غاتبول گلان ولیدل. خنگه چې د غاتبول دغه گلان دومره خوش ترکیبه،
بنکلی او ذوقی وو، چې په هفو گلانو کې مې شراب او شربت و خبنه، رښتیا
چې دغه گلان د پیالی او پیمانی په بنیهؤ. یوشاعرد مفتون شوندہ له ساغر
او پیمانی سره تشبيه کوی او وايی:

از انفعال لعل لبت لاله در چمن
دیگر بدست خوبش نگبرد پیاله را

مور د غره او د بنتو زیر گل او یا نرگس یاد کړل. خوزمونی د هیواد د
کاپیسا په ولايت کې دوه اوونی د زیر گل میله کیږی. او دغه میله د ریگ
روان د غرونو په لنه کې کیږی. دغه لرغونی میله زیاتې کېښې لري. موبر د
زیر گل یا زیر نرگس په هر کلی دغه صفحه خانګړی کوه چې د گل مینه والد
پسلیو په دغورخوکې یو خل د غرونو په لور لارشی. او وګوري چې زیر و
گلانو خه قیامت جوړ کړیدې. خمکه او غر او د بنته له یوه سره په گلانو
اوشنبو تو فرش شویدی. کرونډ ګردې ورشی او ودې ګوري چې دغه گلان
نه او یو ته اړتیالری او نه خپشاوی او کیمیاوی سرې ته اړدی. د اښکلی گلان
د طبیعت په لمن کې راتو کیږي.

وايی چې د کارنده په کلی کې د رابو «رابعه» په نامه یوه نجلی
او سیدله او دغه خوانه نجلی بې شپیته کلن عبدالودود نومی ته په نکاح

کری ود. خورابعی د خپل د تره له زوی سرده د خپل ئان په اندازه مینه در لودله. هر خومره کوشش بی چې وکړو چې د دغه شپیته کلن سړی ته بی ورنه کری، چایې خبری ته غورونه نیوا او مونږ ماشومان وو او هغه مولید له چې خپل باوغ ته تلله او زیر گلان بی را تولول او په خپل سراو ګریوان بی خورندول او ویل بی: کاشکی د دغه ګل په شان یتیمه شم. له دغه ګل سره مینه لرم او د دې له پاره چې دغه ګل زما د زیر رنګ حکایت کوي بی عبدالودود نومې ته ورکړه او د انجلی شاعره هم وه، ما هغه وخت په جومات کې سبق وايه، په خوانی کې زده شوې ود او ناروغه وه، خفه او رنګ بی زیر او بنتی و. کهربائی تسبیح بی در لودی او د خپل عمر او ژوند شیبی بی په هغې شمیرلی او د هغې یو فرد شعر می په ٻادوی:

اگر مردم کفنم هر چه باشد
سر قبرم صدای بچه باشد

له هلکنه بی مطلب هماغه د خپل کا کا زوی و چې هغه ته ونه رسیده او په ارمان مرد شو وامی وریدل چې وصیت بی کری و چې که پسربالی کې مرد شوم، خنګه چې مراد ته ونه رسیدم تابوت می د یتیمک په زیر ګل و پوبنۍ او په قبر می یتیمک ګل و کرئ.

یوه ورخ آوازه شوه چې رابعه مرد شوه. ده ټی تابوت بی هماغسي په زیر و گلانو پوشنلی و.

اول کال بی قبر د دې ګلې سنجو او نجون پېزې ګلانو پا�لی و. دویم کال مې ولیدل چې د قبر په مزار بی زیر ګلی شین شوی و.

سل پانی زیر گل

د زیر گل په باره کي معلومات ورکړل شو. خودا زیر گل او هغه زیر گل چې مخکي مویاد کړ، سره توپېرلري. هغه زیر گل چې مخکي ترې بادونه وشهو شپږ پانیزؤ او د ژمي په پاي کې شين کېږي. دا زیر گل چې اوس یې یادونه کېږي، سل پانیزدی او په پسلی کې شين کېږي او عمرې ډيردي.

سل پانیز زیر گل له دوو ګو توزيات له ځمکي خخه نه پورته کېږي پانی یې د گل چاپیره پلنۍږي او تل په ځمکه پرتۍ وي. موسمی بادونه نه شی کولی چې گل پانی او ساقې یې له منځه یوسې او وي ریزوی. د پروت والی د لیل یې همدادی، د غه گل په هره سیمه کې په مختلفو نومونو یاد یورې په کابل ټورته یوازې زیر گل واپي، د غه گل په وجو او خالی د بستو او غرونو کې نه شين کېږي، هر چيری چې او به وي هلتله وده کوي. د دغه گل ئای نه یوازې دا چې د لبستې په غاړه دی، بلکه د نازنې نو په ګریوانو کې هم ئای نیسي. بنا یاسته او مناسب شکل لري په کوه دامن کې ورته گل شپرو او گل شیرینک واپي. پانی یې د پالکو، ګندني او نورو سابو په شان پخوي او بنه خوند لري.

دغه گل چې له ساقې جدا کېږي، شیدی ترې راو ئېي، نوله دې سببې
ورته «شیدوپې» وايې.

دا چې بنه خوند ور او خوردي «گل شيرينک» هم ياد يېږي. زړي بشخې
وايې دا تجربه شويده چې د ئينو تکلیفونو له پاره گټورا واغيزناک دی.

بنياىي د طب په كتابونو اود حاذقو طبيبانو په نزد بل نوم او بل
خاصيت ولري. په کابل کې دي گل ته شمکي (کاسنى) وايې. خوما يوازى
ددغه لطيف گل رنگ او بنه تعريف کړه او دوستانو ته مې دغه بنایسته گل
په پسلۍ کې ډالې کړ.

عنبر مو په عنبر کوه کې

د تالقان د سیند په غاره یوبنکلی ئخوان او سیده، د اخوان تکرہ کب نیوونکی و. د خپلو زیرو او ئخای په ئخای ناستو مورا او پلار لگښت بې د کب نیولو له کسب خخه پوره کاوه. وايې چې، په پخوازمانو کې، د عنبر کوه له پا یوه پر تینه کلاوه. په دې کلاکې یو پیاوړی او بارسوخه سپین بریری او سیده، چې دغره چاپیر او سیدونکو دغه با تدبیره زاړه ته عقیده درلوده. د کلاشا خواشپینو خپل پسونه چې د عنبر کوه کلاته نژدي را پندول. له شيدو پیروی او مرېدل خپل پسونه بې د عنبر کوه کلاشه نژدي را پندول. شپنځی د خلکو استفاده کوله. قیماغ، مستو او پنیر خخه بې د عنبر کوه شاوخوا خلکو استفاده کوله. د شپنواو خار و افانا نود شپنی شاوخوان خا او پهلوانی او مستی کوله. د هلکانواو نجونو سره بارتباط او اختلاط درلود. د شپنې د ټوپی روښانه کیدلې. شبدو، پنیر، ماسته او غوری دودۍ ډېرې خوندوري وي. د کلاله کړ کړو د عنبر کوه بنکلو نجونو د سیند ننداره کوله او هره ورځ بې یوبنکلی ئخوان لیده چې د کبانو بشکار کوي. دغه ئخوان په کب نیولو سربیره لایق لامبوزن هم. او له ئخوانانو سره بې پهلوانی هم کوله، او ئینې وختونه چې د عنبر کوه په لمن کې او بسان په جنګ اچول کیدل، د او بش اوږمېږي نیوداو

خان بې خورنداوه او قوى حبواناتو او خواكمنو خوانانوسره بې زور آزمابه، په عنبر کوه کي دغه کب نيوونکى خوان د خواكمنو خوانانوسرو. موري بې چې خپل يوزوي بې له لاسه ورکړۍ و، ويل: احتیاط کوه، د خان خیال ساته چې د نظر غشی تابنکارنه کړي.

بوه ورځ د عنبر کوه نجلی چې عنبر موی نومیده، د کبانو بنسکاري ته د ميني او محبت په نظر وکتل. او هينداره بې لرته مخامنځ کړه او د کب نيوونکى مخ ته بې واچوله، کب نيوونکى چې کله د عنبر موی بنسکلا او

بنایست ولید، په عنبر مو عاشق شو. زرده او اختیار یې له لاسه ورکړه.
مازېگر یې غونبنتل چې خپل کبان واخلى او خپل کلې ته لاړشی؛ د نجلی په
اشاره په خپل ئحای کې میخ تک شو. نجلی د کړکی دروازه و ترله، کب
نيوونکی د شپې کورته لار او ترسهاره یې ستوري شميرل.

سېا کله چې لرد فرخار له غرونو را پورته شو اود تخار سيمه یې
روبانه کړه، د کب نيوونکی نظر د عنبر مو په کلاپېبوت، نظر ونه سره
رداو بدل شول. هغه یې د کړکی لاندې ته را غونبنت د ګل په پانه یې وليکټ
تا کب بنکار کړ او ماته! ډيرې ورځې هلتنه ورته او یوه پانه ګل یې مونده چې
د ګلونو په پانه د عاشقی ډيرې بنکلې عبارتونه ليکل شوی و. کب نيوونکی
ګلپاني تولی کړي وې، د شپې له خوا یې په زرده او ستر ګو اچولي او ژرل یې.
د څوان کب نيوونکی لنډ لاس د عنبر مولنې نه رسیده، کب نېوونکی دغه

زرده سوزوونکې کېسه خپلې ترورته وکړه:

ترور یې چې زرده او با تدبیره بسخه ود څوانی خاطرې او د خپل ژوند
سر ګذشت یې را په ٻاد اوه. په خپل عاشق خوريه ور حميده او وې ويل: ترور
دي قريان شه. په دې عنبر کوه کې ډيرې عشقی او حماسي کېسې له لرغونو
زمانو تراوسه تيرې شوېدي. عنبر کوه ته ولې عنبر کوه واې: په دې ئحای
کې نه یوازي دا چې عنبر مو بانی او د لربا يانې تيرې شوي، بلکه په دې
سیندونوکې د او بو غويان ليدل شوېدي. جال کبان په آسانی نيسسي. خو
دسمندری غواړه نیول آسانه کار نه دی. نیکه مې کب نېوونکی و. یوه ورځ
یې په ګرداو کې جاله واچاوه د غواړه نېنکر په کې ونښت. کش یې کړ غواړه
په کې په لومه کې ونښت د کلېوالو په مرسته یې غواړه و نیوړه او حلال یې

کر. واپس چې عنبر د سمندری غوايده له گيدي لاس ته راهي. ددي غره گل او شنيلي تول عنبر بويه د. په دې غره کې د خاور و تيل هم موندل شويدي. هفه مار چې د شب چراغ گوهر په خوله کې لري، په غره کې ليدل شويدي. بنه شوه چې د غره له خصوصيت خخه يو خه خبر شوي. اوس ورخم د عنبر کوه نجلی او عنبر موته، وروسته د کب نيوونکي ترور په زرچله خان عنبر موته ورساوه.

د هرڅه په باره کې بې خبرې و کړې او خانې د بنسکاري ترور معرفی کړ. عنبر موچې له جريان نه خبره شوه ويې ويل: مونږ د آريانا اصيلي لوښې يو. مونږ واده سخته کارنه بولو. زه له کب نيوونکي سره مينه لرم. او د خپلي مينې په باره کې مې خپل مور او پلار ته ويلی د. اوس چې گورم او اورم چې څوان کب نيوونکي زما سره مينه لري، دزره له کومې ورسره مينه لرم. اړيکې ټینګې شوې او کب نيوونکي د عنبر کوه له نجلی سره واده و کړ او د واده په شپه عنبر کوه چراغان شوي و. کله چې ناوی او زوم ته د کب نيوونکي ترور کالى و اغostel. د کاليو له پاسه بې يو نرم، نازک او پاک پوستکي و چې دير بنه بوی تري ترسپور موکیده. معلومه شوه د کبانو د بنسکاري نیکه د سمندری غوايده بنسکاري و، او خپل خوريه او د هفه ناوي ته يې د سمندری غوايده له پوستکي خخه چې عنبرين و، کوتا او يالان جور کړي و.

د سوسن گل

ددغه آسمانی ډوله گل له لیدلو خوبنۍ او له بوی کولو خخه یې خوشحالی تر لاسه کيږي. د دغه گل نيلي او آسمانی رنگ لري. ساقه یې نازکه او گل پانۍ یې ډيرې لطيفي او له طراوته ډکي دي. کله چې د غاتبول گل موسم پای ته رسپړي. د دغه گل په شادابو کروندو کي راټوکېږي. د سوسن گل د نورو پسلنیو ګلانو په نسبت لوردي. د تک سور غاتبول یویو ګل په هفو سيمو کې چې لرنه لري، پاتې کيږي. تکره ګل تولونکي غاتبول او سوسن یوځای ګيدۍ او غونچه کوي. سوسن تقریباً د غاتبول د تني په اندازه سرتیتی دی. چې زیاتر د کابل د شاو خوا غرو، د بنتوبن اور غوکې شنه کيږي. او په رنگ او تنه کې تو پېړلري. د غاتبول تنه سر چې او غتیه ده خود مره بوی نه لري. سر چې غاتبول د پسلنی له نورو ګلانو زیات دی. ګل بازان په دی نظر دی چې دغه بېکلې او بناسته ګلان په یوز راعتعی فارم کې راتبول کړي او د خود رو یه ګلانو له پاره ځانګړي زراعتعی فارم وجود ولري. ئینې د دغه ګلان تخم، ریښې او پیاز (غوتی) لري.

د ګلانو په باره کې هم دومره پوهېږم چې د ګلانو په د دغه ئمکه کې په سوونو ډوله رنګين او مشکین ګلان موجود دي. ئینې یې رنگ لري او بوی نه لري. او بنا اي چې د ترتیب له اغیزې خپل خواص بدل

کری. طبی طبیعی گلان هم شته چې یوه ورخ به د خینو گلانو د خصوصیاتو په باره کې د طبی کتابونوله مخه معلومات ورکړو، دا چې کلیوالی خلک له دغو گلانو خڅه په دول دلخواه کې خنګه استفاده او ګټه اخلي، په بشپړ توګه بېل بحث دي.

د سوسن ګل خوره شیره لری او په تنه او ونه کې یې د شیدو په شان یوه ماده لیدل کېږي او ئخینې ماشومان سربیره پردې چې دغه ګل تولوی او بوی کوي یې، د دغه ګل تنه او ساقه خوری او خوند تري اخلي.

وايی: جميله او جمال د شمال په یوه سیمه کې له یوبل سره زیاته مينه درلو ده، جمال همیشه سوسن ګلان تولو ل او په پسرلي کې یې دوستانو ته وړاندې کول، د جمال دغه ګل دوستي او ګل بازی په پای کې هغه له جميلى سره آشنا کړ، کله چې جمال له باغو او دښتون راستنيده جميلى له لري لیده په مينه ناك نظر یې په رمز پوهاو.

هو! آئينه مشربيان په کتلو خبری کوي.

کله چې جميلى او جمال سره د ميني تار و څغلاو. بله ورخ جمال د سوسن ګلان داسي ترتیب او تنظیم کری وو چې دیر حیرانوونکي و. جمال د سوسن له ګلانو امیل جور کری و او په دیره مرغوبه توګه یې ګلان داسي جور کری ډچې دا په کې لوستل کيده (له جميلى سره مينه لرم) دغه اړیکې د دواړو ترمنځ داسي ټینګۍ شوې چې په کوڅه کې تولو ویل چې جميلى او جمال له یوبل سره بنه رو به لری. خنګه چې دغه نجلی او هلک نیک خویه وو تولو نجعونو او هلکانو له دوی سره مينه درلو ده. د جميلى او جمال پلار او مور ددوی له دوستي خبر شول. دواړو خوا و وهخه و کړه چې جميلى او جمال سره واډه و کری. کله چې دغه نیک مرغه وصلت صورت و موند، دواډه په شپه خپلو انو ولیدل چې جميلى او جمال دواړو سوسنی کالى په غاره درلو دل.

د حیا گل

له نن نه ۲۵ کاله مخکی یوه گلباز راته وویل: آیا د حیا گل دی کله او ریدلی با دی دغه بسکلی او بی ساری گل کله لبدلی او بیوی کری گدی وې وویل: نه. نوموری گلباز وویل: دا گل زمونی په هیواد کې په غزنی او بدخسان کې ډیر دی او رنگارنگ او رنگین داستانونه لری. دغه گل چې کله شهره غوروی، وروسته بیا پتنگان بې په مقابل کې وزرونه سوزوی. دغه نایا به او نادر گل د هر چالاس ته نه رسپی. د دغه گل پسی نه یوازې بلبل، بلکه وحشی هوسى هم سرگردانی دی. هوسى دغه گل بوی کوی او په بیوی ہې مستیپی کله چې په پخوا وختو کې د شاتو د مچیوروزونکو په فرخار او شغنان کې خواړه شات تر لاسه کول. ویل بې زمونی شات خالص او معطر دی. معطر له دی کبله دی چې د شاتو مچیود گل حیا گل پانی رو دلی دی. د گل حیا په باره کې دومره زیات تعريف کولی شو چې یوه شپه د بدخسان د «خاش» په کلی کې د دغه گل پسی له دوو تنو گل دوستانو سره سرگردانه شوو. وايې چې دغه گل مابسام غوربې او په سباوون کې مراوی کیپی، دغه گل چې کله انسان گوری، خپلی پانی تولوی. دغه عجیب الخلقة گل د غرونو په خوکوا و خینو لنو کې لیدل شویدی. د نورو دغره بسکاریان د حیا گل زیات خوبنوي او دغه گل دومره نازک دی چې په نری باد او خور نسیم رژیپی او تیتیپی. ددی گل په باره کې خبرې ډېرې دی. وايې چې د حیا گل د اور اور کې چنجی په شان د شپې له مخی نور هم څپروی.

افسوس چې چا دغه گل تراوسه په ګلشن بازار او بنار کې نه دی لیدلی چې نازنینانو او گل مخو پرې خپل گریوان بسکلی کاوه، بسکاریان او شپې گرئیدونکی وايې چې دغه گل دشنی زرغونی په شان او وه رنگه لری.

دارغوان گل

ارغوان په ئینوسیمو کې په تخمى او با بوتى په شکل ورل شوی،
 ځنګل تري جور شوی او د ارغوان ګلزار ګرځیدلی دی، ارغوان د خواجه سه
 ياران (سياران) د غره ملن رنګينه او بنايسته کړيده. د فرزه غر هم ارغوان
 زار دی؛ خوهله خوک ميله نه کوي. د چاريکار و ارغوان زارد عام او
 خاص تفریح ظای دی. وايی چې د ارغوان د غه بوتى دير ګن وو، له بدہ مرغه
 چې د پیښو او بى پروايني له امله دغه له ګلونو ډکې وي. ورئ په ورئ کمې
 شوی. د هوپیان شریف د غرو په لنه کې هم ارغوان زیات دی. د یوشمیر
 شهیدانو د غرونولاندې هم ارغوان لیدل شویدی چې ګواکۍ د شهیدانو
 بیرغ جوروی. د خواجه صفا او شهدای صالحین په غره کې هم دارغوان
 بوتى په نظر کې ونيسو. د ارغوان ونی تول ګلان دی او د دغه ګل پانی
 ئیني خلک خوری او پرستر ګوې مبنی او وايې چې د ستړو ګونارو غې ته
 ګټوردي. ارغوانی رنگ په کالپو کې خاص کیفیت لری او ارغوانی شراب
 شاعرانو په دير مرغوب لطف ذکر کړیدی.

وائی چې په پخوازمانو کې، په یوه غرنی لیری کلی کې، یو ئخوان
 هلك له یوې نجلی سره چنغل (نامزد) شوی و، مخکې له واده د نجلی مور

ویلی و چې زما دلور له پاره دی دارغوانی ورینبمو کالی داویه. ارغوانی رنگ او ریدلی و؛ خولیدلی یې نه و چې ارغوان خه رنگ دی. یوازی دارغوانی کلمی آهنگ یې خوبش شوی و، وايی چې دغه زرہ بايللی عاشق دری کاله د ارغوان له گل او ارغوانی رنگ پسی په هربنار او دیار کې سرگردانه و. هر ځومره پلتنه چې یې کوله نه بریالی کیده. یوه ورخ له یوه سپین بریری فقیر سره مخامنځ شو او جريان یې ورته وواي، فقير ځوان ته وویل:

چې دارغوان گل پيدا کېږي او د ارغوان نیالګی هم بنايی لاس ته راشی، خود ارغوانی کالیو موندل په دی کلی کې مشکل دی.

دارغوان یونیالگی یې هم ورته و بابنه. چې په خپلی با غچې کې کېښنوه. نیالگی پې واخیست او نیال یې. گنېست) کړ او په کرار کرار کلې لهارغوان نه د ک او سمسور شو، خو خوابنې یې نه راضی کیده او ویل یې چې دا یو عادی نیالگی دی زهارغوانی تکرهم غواړم خو د هغه په کیفیت او خصوصیت نه پوهیده. ئخوان بیا سپین درېری ته ورغی عذر او زاری یې ورته و کړه چې ته مجبوب او مهربانه یې. زما واده مشکل دی، ما سره مرسته و کړه.

تجربه کار زاره وویل: هرات ته لاړ شه په هرات کې وریبندم او بدونکی د ټیردی. وریبندم کاران ولته، هراتی وریبندم او بدونکی د ذوق خاوندان دی امکان لری چې دغه مطلوب او مرغوب لباس په هرات کې تر لاسه کړي. ئخوان شپه او ورځ لاره و هله او له یوه کاروان سره ملګری شو. او د وریبندم کارانو د کارگاو پوښته یې کوله، تردی د وریبندم او بدلو یو ی کارگاه ته ورسید او جريان یې یو وریبندم کار استاد ته چې په کارگاه کې مشغول او په کار بوخت وووا به. کله چې د هغه ئخوان د سرگذشت کېسه پای ته ورسید، له هغه پاک زړی سری دارغوانی وریبندمو نفیسه تو ته د ئخوان په مخ کې کېښو دله او وې ویل: دغه نفیس توکر زماله خواتا ته یوه ناخیزه تحفه ده. چې د سوغات په توګه یې خپلی ناوې ته یوسى. ئخوان د هراتی له دغه بې ریا لطف خخه ډیر خوشحاله شو. وې ویل: ورور جانه ژوندي او سلامت او سى. توکر په هر ظای کې پیدا کېږي، زما ارغوانی وریبندم په کار دی، د ناوې مور ډېره جنجالی ده بل توکر نه مني. د ژوندي زړه څښتن او بدونکی موسکۍ شو وې ویل: قربان همدغه وریبندمینه تو ته ده. او ارغوانی رنگ

لری. ئوان نزدی و چې لە دیری خوبى بى ھوبىشى. توتە يى پەلە پسى پە سترگو او سىنە موبىلە. هميانى يى لە ملا را خلاصە كرەد «ورىبىم او بدونكى» پە مخ يى كېپىسۈلە او وىي وىيل: ورور جانە خاردى شم. لە دې هميانى نەچى ھر خومەندىدە پېسىپە اخلىپە وايپە خلە!
او بدونكى ووين: زما پېسىپە كار نەدى. پىسىپە دې پە خىپل ئاي كىرىدە. چى كم خىرخەنەشى ئەزىزە مراد دې حاصل شە. ئوان پە ديرە خوبى او امتنان ھمبانى تر ملا و تىرلە او دخپىل كور پە لور روان شو. او ارغوانى توتە يى خىپلى خوابى و سپارلە.

خوابى يى پە خوشحالى ووين: ھمدغە توتە مىپە خوب او خىال كەلىدىلى وە. خەمودە و روستە يى وادە پىيل شو، خۇمباشتى و روستە ددغە ئوان پە كور كې نجلى پيداشو. بنا يىستە، سرە او سپىنە. نوم يى ورباندى ارغوان كېپىسۈد. كله چى نجلى ئوانى تە ورسىدە ئوانمىرگە شود او دھماگە ارغوان لاندى خاور و تە و سپارل شو. كلونە تىر شول ئوان او س زور شوی و. خىكى ترا او سەپورى پە ھر پىرسلى كې د كلى پە غرو كې د ارغوان مىلى تە ئىي او دعا كوى.

د مېز ګل

همدا چى سور گلان مخ په خزانيدلوشي او د باع د ناويانو او خوبانو د حسن زوال را ورسپېرى. د غنمه په کرونډو کې یو ډول ګل د غنم د خترى له قد او اندام سره برابر له ئەمكى سر راپورته کوي دغه ګل ته د مېز ګل وايى. د مېز ګل غنم رنگه ګل نه دی خوشوك چى غنم رنگه بىکلا لرى، له دې ګل سره مينه لرى.

شاعرانو خپل دفتر او دیوان له بىكلورنگینو او مشكينو گلانو خخه د کېرى دى. د ګل او بلبل ديره يادونه شوېیده. د ګل نسبت يې بلبل ته کېريدي او تراوسه د بلبل هماگه کيسه د شاعرانو په دفترونو کې قىددە او د مقىد كيدلو په حال کې دى. تر كومه ئايىھە مې چې تتبع او خېرنه کېريده حتى، ئىينى نوري مرغى هم له ګل سره مينه لرى. او سنوري مرغى د الوتلو په حال او په ئالو کې پېرىدو او يوازى مېز يادوو. مېز په ئىينو سېمۇ په تيره شمالي صفحاتو، كاپيسا او كوهدا من کې زيات پېدا كېرى د ذوق خاوندان يې له آواز سره مينه لرى او ئىينى خلک چې له خپلې گېدى سره زياته مينه لرى، د دغې بنايىسته مرغى له خورى او نفيسيي غوبىسى زيات علاقمندان دى او د دغې بنه آواز لرونکى او سحر وختى پاخيدونكى مرغى غوبى ديره خورده او نازكە ده. په ئىنوروا ياتو کې راغلى دى، خنگه چې دغه ګل د په زره پورى معشوقي د موجى په شان دى شوندۇ تەله رسيدلو مخكې او به كېرىدى. د مېز ګل سوسننى رنگ لرى، خوساقە يې سوسن تەورتە نەدە او

مېز تلى د مېز د گل په خنگ کې او سېبرى. مېز بازان وايى خنگه چې مېزله دې گل سره مينه لرى، سرېرە پر دې چې د دغه مطبعو گل په خنگ کې ژوند کوي له بويه يې مستېرى. د زركې په شان چې زېر گلان خوري اوپه مسلى راخي. خوير خلاف مېز يوازي د دغه گل په رنگ او بوی مين دى او دغه گل د مېز گل ته منسوب او موسوم دى.

زمونې په کلې کې د گلزار په نامه يو ځوان او سیده. د «ګل راز» په نامه يوه نجلی يې خوبیه وه او د یوبل په نامه وو. دغه ځوان په هر پسرلى کې زيات مېزان ساتل. ئixinى دغه بیچاره مېزان د جنگ له پاره روزل کيدل او

ئینى دنارو له پاره گلزار او گل راز ما زدبگر د كتل و خت در لود. د گلزار پلار زور او سختگیر سرى و. گلزار يې بولتاي او بيكاره خوان گانه. او شرط يې اينى و تر خوچى گلزار له ميرز ساتلۇ خخە لاس نه وى اخستى، كسب او كمال زده نه كري، هغە تەۋادە اجازە نه ور كوي. همدا چى د گلزار ميرزان په ناروراتلل (گلراز) له خويه و يېنىپەدە او د بام خندىي تەراتلە و له خپل مين سره يې ملاقات كاوه. دغە مينه ورخ پە ورخ زياتيد لە او ددوى د مينى كېسە د بام لە سر خخە كلى او كوشى تەراووته. يوه ورخ پە يوې ميدانى كې آوازە شوھە چى نن مهم ميرز جنگى ده. سرياز لە گلزار سره ميرز جنگوى خلک لە هەري خوانداري تەراخى. كله چى مجلسى تود شو او دواپرو ميرز بازانو چمتۇ والى ونيو، پەدى وخت كې گلزار هيلىه و كە كاشكى چى گل راز واي او د ميرز ننداره يې كري واي. ناخاپە يې نظر پريوت چى گل راز لە خپل كوچنى ورور سره پە يوه گوبىشە كې ولازى ده او خونورى نجۇنى چى ده ورتە خوبىندى ويلى وى، هفوئى ھم راغلى وى. پەدى وخت كې د گلزار زرە د ميرز پەشان سخت لېزىدە به مسابقه بايلى. پە تصادفي توگە د گلزار ميرز غالب شو كله چى كورتە راغى، دېر خوشحالە، پە سباون ميرزانو پە ناروپىل و كر.

گل راز لكە چى تل راقله د ميرزانو ناري يې اوريىدىلى او نظرونە سره رد او بدل كيدل. هغە وخت چى گلزار متفكر او سترگى يې لە خويه د كې وى چى گل راز لە فضا خەشى ورباندى واقول. خپلۇ پىپۇتە يې وكتل چى معشوقى يې يوه غونچە د ميرز گلان د گلزار پە سر پاشلى و.

كلونە كلونە تيرشول. دغۇ دواپرو خوانانو پە غفلت او بې فايىدى وخت تىراوه. تردى چى د زىرىنت او كھولت وخت راور سېد. نە گلزار لە ميرز بازى لاس واخىست او نە يې لە خپلى معشوقى گل راز سره وادە وشۇ.

د قاقو او زرکی گل

اگر نظراره، گل میتوان کرد
وطن در چشم بلبل میتوان کرد

ددغی خاوری هرده گوبنه او خنده خانته بسکلا، بنایست او خانگر تیاوی
لری. په خان آباد، کندز، بدخشان، هلمند، غزنی، هرات او نورو زیاتو
سیمو په شاوخوا او د هیواد په ئینو نورو سیمود «قاقو» په نامه یوگل
یادوی. دغه گل زیر چک، دعاشقانو د شهری په شان زیر او خزانی دی. ساقه
بی له یوی لویشتی زیاته ده، خوناز کې پانه لری. بنه او مطبوع بوی لری.
یوه ورع له «بنگی» پله سره میلمه وم. زرکی ساتونکی راغلی وو او
زرکی بی جنگولی. د یوی زرکی په قفس کې مې زیر گلان ولیدل. و مې ویل
بسکاریان نه بوازی بنه آوازی او خوش رفتاره مرغی په قفس کې بندی
کوي، بلکه گلان هم په قفس کې اچوی. یوه تجربه کار سیری وویل: دا گل
پیژنې؟ و مې ویل یوز زیر گل دی، ریښه بی نه پیژنم چې له کوم لغت نه
اشتقاد شویده. خو هرده ریښه د گلانو په زرہ کې ریښه ئغلولې ده. هغه
سیری وویل سمه ده چې گل زیر دی رنگ او بوی لری، خو گلان هر یو ئانته

خاصبت لری او دوام بی ورکروی ویل: دغه زیر گل ته «قاقو» گل وایی.
دا گل زرکی تهورکوی چې ویسی خوری کله چې زرکی دا گل و خواره،
مستیبری چې مسته شی، بنه جنگ کوی. په ٻوه کلی کی زرکی ساتل کیدی
چې زرکی یې په لوره بیه اخستې او یو تکره او پوه سهی ہې تاکه چې د زرکی
په روزلو، غذا او تقویه کې شپه او ورع بوخت وی.

وایی چې بوزرکی ساتونکی غوبنتل د بل زرکی ساتونکی لور خپل
زوی ته په نکاح کړی. دوی شرط تېلی ئو چې خپله لور په دې شرط ورکوی،
چې د زرکی جنگولو په میدان کې حاضر شی او «کېک بازی» او زرکی
و جنگوی. او یو شمیر نندار چهانو ته مکلفه ډودی ورکړی، د هر چا زرکی پېښې
له میدان نه تبنتیدلی وی. سربیره پردې خپله لور فاتح زرکه ساتونکی ته
ورکړی. نجلی او هلک نه یو بل لیدلی، او نه یې غوبنته. لنده دا چې د هلک
د پلار زرکی میدان و ګاته او د زرکی ساتونکی لور د زرکی ساتونکی زوی
وکړه. د واده په شپه په ساز او سرو د سربیره زرکی جنگول هم ئاو دغې
زرکی جنگولو شرط نه درلود، خود زیاتوب بیچاره زرکو و زرونه ويستل
شول. د زیاتوزرکو بنابسته او معصومي سترګی په ویننو ولرل شوی. د
زیاتوزرکو سینی تپی شوی. د زیاتوزرکو پېښی له تلوپاتې شوی. خود خو
تنویکارانو ساعت په چتیها تو تیرشی. دقاقو زیات گلان د زرکو او خلکو
تر پېښو لاندې شول او په دې توګه د دوو خوانانو او د دوو کورنیو ژوند هم د
پلار او مور په خپل سری په تورتم بدلت شو.

د بنفسه گل

خینی گلان نه یوازی د غرونو لمنی ، لبستی او زمونباغونو او دبنتی
بنایسته او بسکلی کوی ، بلکه زیاتره ناروغی هم معالجه کوی . د خینو
درملونو اجزا وی صحرائی گلان جوروی چې بنفسه هم له هماغو طبی گلانو
څخه ګنل کېږي .

بنفسه خر رنگې سپینه د د بلخ د مشهـوـعـاـشـاعـرـيـ رـابـعـهـ

بلخی په وينا :

«بنفسه مګر دین ترسا گرفت؟»

ترسايان خر کالی اغوندی او بنفسه په فېض آباد او د بدخشان په خینو
سیمبو کې راشنه کېږي ، د پسلی په پیل کې پیغلې او بسخې د دغه بسکلی
ګل دراټولولو له پاره غونډيوته ئېي او د بنفشی ګل راټولوی او هغه کله په
عطارانو پلوري او یا یې په کورکې ساتې .

کله چې پسلی کېږي ، چمن چمن گلان رازرغونېږي او زړه وړونکې
شنیلې د غرونو لمنی زمردی او بحملی کوی . بلبلان او نورښه غږي مرغان
مستېږي . زاړه د خوانۍ په یاد کې لوړې د خوبنې او خاطر پراخی احساس

کوی. هر چیرته چې چمن وی، مجلس جو یوی، گلان تول او گل بازی پیل کیږي، سیمه ییز سازونه او تارونه آواز پورته کړي سند رغاري او بنه کالى اغostonکي اتن کوي او په نخا، خوبني او سند رو پیل کوي لاس او پښي غورخول معمول دی. په تبره په هغه خای کې چې گلان دی دغه لاس او پښي غورخول اعظم او هر هیواد چې خپل ادبیات معرفي کوي، خپل هیواد ته ګل او بلبل هیواد وايي.

راوري يې دی: ٻو خوان د لعل او لا جورد په سیمه کې په هر پسرلى کې کالى جو یول چې تول له رنگارنگ گلانو خخهؤ. دغه بنه لباس اغostonکي خوان ته يې چې کالى ورسه بنه بسکاريدل گلپوش وايي. دغه خوان د پسرلى په اول یوه اوونی له کلی ووته او په غرو او دښتو کې به د گلانو پسې سرگردانهؤ. گلان يې خواره او گلان يې اغoston او حتی وايي چې خپله بستره يې هم له گلانو جو یوله. خه موده وروسته چې کلی ته راستې بیده؛ د کلی د خوانانو او نجونو له خوا يې هر کلی کیده. په خاصه سلیقه او ذوق يې گلی کالى جو یول، دير مئدب او مهذب وئ. هر چاچې ليده په ليدو يې خوشحاله کیده. گلپوش غنم رنگه خوان و د خط شينوالی او گلنگ مخ يې د کلی نجوني حیراني کړي وی. دغه خوان له ګل پرته له هېڅ شی سره مینه نه کوله. یوه ورځ چې له صحراء ستون شوی وو، کلی ته نژدی يې نجوني ولبد لي چې گلان تولوی. د بنفشی ګل او نور گلان يې په خپلو گريوانونو کې ايسنودل. گلپوش خوان چې کله له لري بسکاره شو

هنگامه پیل شو او تولو ورمندی کری، و می لیدل چی گلپوش خان به رنگارنگ گلانو بناسته کری دی د نجونو په ڈله کی یوه نجلی وه چی بنفسه نومیده، یوی شوخی نجلی وویل: گلپوشه هر دول گل دی په غاره کی شته، خویو گل په کی کم دی آیا هغه خاتی چی تللی وی دغه گل نه و. خوان خانته متوجه شو خو پوه نشو چی کوم گل کمبود دی. مشکینوا ورنگپنو گلانو مست او نشه کری و. شوخی نجلی په لور آواز وویل چی د گلپوش په خان کی کوم گل کم دی؟ تولو نجونو په یو آواز وویل: بنفسه! بنفسه! په خپله بنفسی چی هم آواز واورید، له سراو مخ نه یې د حیا دخولو شینم په خحیدو شو، سر یې کښته واچاوه. د گلپوش سترگی هم په بنفسه ولگهدي بنفسی هم سر راپورته کړ او یوبل ته یې په عاشقانه نظر و کتل نجونې چې ملن لمن گلان ېږي راتول کری و، تیتی شوی دلته بنفسه او گلپوش یوازې پاتې شول. گلپوش له بنفسی سره د زړه خواله و کړه او له گلانو سره یې د خپلې مینې کېسه ورته و کړه او له دی سره سره چې له گلانو سره د عشق او مینې ترپولې اړیکه او اختلاط درلود له آدم خهره گل سره ېږي تراوسه مینه نه وه پیدا کری.

دغه دوه مینان خپلو کورونو ته ستانه شول او خه موده خوک له حاله خبر نه او د یوبل په بیلتون کې ژریدل. ئینو نجونو د گلپوش او بنفسی مور او پلار ته جريان و وايه خنګه چې د کلی نجلی او هلك بنه او نیک نوم درلود. د دوی په باره کې ېږي بدنه تبصره نه کوله او هم یې ویل چې گلپوش او بنفسه له یوبل سره تناسب او

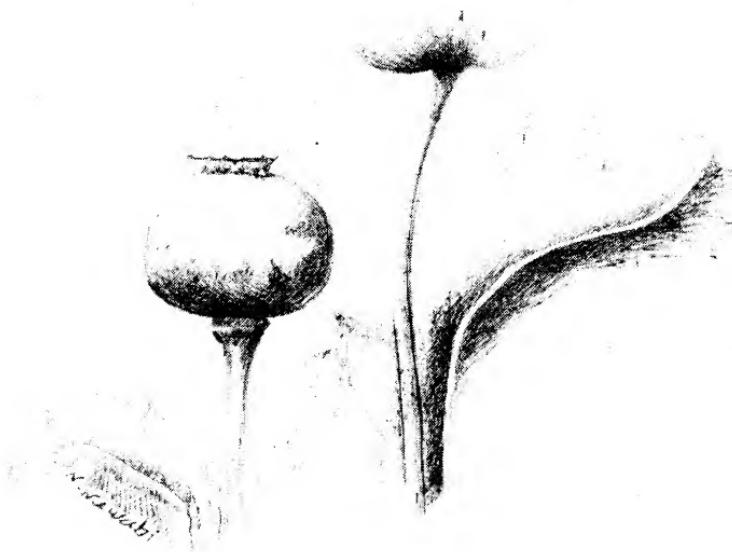
مینه لری. گلپوش له بنفشه او بنفشه له گلپوش سره بنايی.
 په پخوا زمانو کې خلک دير پاک زړي، ساده پوشه او ساده ګویه وو،
 یوبل ته دومره خوشبته وو چې په مینه او ایشار او زړه سوي کې د هربنار او
 دیار په خوله کې ټه، تکۍ او ریا دیره کمه وه.
 د هلک او نجلی مور او پلار موضوع درک کړه او مرکه په ساده او
 آسانه توګه وشه او په واده کې زیاتره هماغه ګل تولونکی او د بنفشه
 خورلنې نحوني او د گلپوش انډیوال وو تر ګهیځه یې چکچکې وکړې او
 نڅیدلی او په پای کې یې د همدغې بنکلی مصرع خوربیت زمزمه کاوه:
 « ګل بنفشه، من یار همیشه، من »
 او دغه زمزمه د گلپوش له طلاقې حنجرې خخه هم پورته کیده.

د کوکنار گل

په دې ورخو کې د هیواد زیاتو ولاياتولکه بدخشان، هرات، هلمند، ننگرهار، کندھار او د هیواد په ئینونورو سیمو کې د کوکنار گل سترګی وړی، دغه گل ته د خشخاش او تریاک گل هم وايی. دغه گل لکه خنگه چې رنګ په رنګ بنکاري په دغه شان بې د دانې خورل انسان بل دول کوي او مستى بخښي. خوبنۍ او تازه گې راولي، سېږي ګنګسوی او له دې عالمه يې بل عالم ته وړی او راوري. هغه خلک چې د کوکنار و په خورل سوروردي وي، هغه ته «غمزه کش وائي» د بدخشان... د جرم په کلی مې خوکاله مخکې يو سېږي ولید چې د یوه زاړه ئینهار په ده کې بې حجره جوره کړې وه چې دوه متره په یونېم متر کې وه چت بې درې متره لوروالی درلود. د حجري دروازه مې خلاصه کړه او وردنه شوم چې یو چراغ يې لګولی او غمزه ئې سېږي په خپله ساقې خانه کې تریاک څکول. له ئان او جهانه بې خبره و.

ئینې طبیبان هغه چاته چې د سینې په درداخته وي، د کوکنار د دانې او پوستکی خورلو توصیه کوي. که د کوکنار پوستکی و خوتولشی، وايې چې د خورشوې سینې ملهم دی. ئینو ژرندو کو اونا آرامو ماشومانو ته هم

ترياک ورکوي، ميندي کرارو يديري ماشومان چي گنگس او بې حاله وي او په خوانى کې زياتره ليونى كيري. دا تول له ترياکو خخه د استفاده له امله دی.

که خوك يو خل د ترياکو په خور لور وردي شي، په ديره سختي به يې پريودي، د ترياکو پريښو دل گران کاردي. تارک به يې په پاي کې سر په صحراليونى شي. خشخاش که نيم وريت او نيم پوخ و خورل شي، مفرح دي. لکه چي د خشخاش داني که په دودي و پا�ل شي، دودي خوندوره کوي خو خدای (ج) دې د هفه له شيري موئي و ساتي چي د شرابو په شان سپری راغورئوي.

د بدخشان د فيض آباد په ختيئو او د هيوا د په لويدې خو برخول که هلمند، هرات او د هيوا د شرقی ولايات په ئixinو برخول که لغمان، کونرا او ننگرهار او ئixinو نورو سيمو کي د غه نشه را ورونکي بوتى ليدلی شوي او تول شويدي.

وايچي خوبپيرى مخکى يو غرگر ئيدونكى تكپه بنکاري د دغه گل په کشفلوب بريالي شو. ده له ليرى كتل چي زركى او كوتري دغرو په ملنو كى نشيپري او د زركو په اصطلاح سرگرئى او لاره يې وركه كريده. بنکاري خو زركى او كوتري له داني او لومى پرته ونيولي. هرهورئ يې چي ليدل كوترو ملاق واهه او مستى يې كوله حتى چي د زركى او كوتري دغوبى خوراک هم انسان نشه کاوه.

بنکاري تلد مرغانو مستى ليدله چي له غرونورا گرئى، دليونيانو په شان ئحان په دراود يوال وهى. په خوغرو كى وگرئيد په پاي كې يې يوغرگى وليد چي له منئه يې چېنه روانه ده او د چينى شاوخوا خوسره گلان ليدل كيرى. گلان يې بوى كړل؛ مست او مدهوش کور ته راستون شو. او خواونى وروسته بيا د چينى په لور روان شو. وي ليدل چي له گلانو خخه له غوزى او خشخاش پرته خنه دې پاتى. د هفه مغز يې سورى كړل له منئه يې سپينى داني په ئمکه تويې شوي او د هفو يو خه يې و خورلى په دې وخت كې يې زور بوتى ويستونكى وليد چي نشنه دې، وي ويل: لکه چې د کوکنار داني دې خورلى دې. بنکاري وويل باباجانه کوکنار خه

شي دي؟ بوتى ويستونكى وويل: دا تمولى د كوكنار دانى دى، چې
 پە ئەمكە توبي شوي دى؛ هە خوک چې دغە دانى و خورى؛ نشە
 كىيى. بىكارى د مرغانو كيسە لە سرە تر پايە بوتى ويستونكى تە
 و كەرە. زايدە بوتى ويستونكى وويل: خوک چې دغە دانى استعمال
 كېرى د مارزەنەن دى اغىزە نەشى كولى، لە بدە مرغە چې
 د عقل او فكر دېمن دى او لە كوكنار و دير قوى زەرى يعنى اپىن او دير
 قوى مخدرە مواد چې د بىشدە عقل او نېكمىرغى دېمن دى. (دەپەنەن
 پودر) جۈزىرىي، تاسى بەلىدىلى وى هەفوئى چې پە چىسو، ترياكو، پۇدرو،
 شرابو او داسى نورواختە وى؛ پە خومە خوارى ژوند كوى او تىل د خپلۇ
 كورنىيۇ دا يۈرۈبار وى؟

دستوری «ستاره» گل

د سالنگ په غرونو کې تل واوره او وریع لیدل کېږي. د سالنگ په هغه خواگرمه او سوزونکی چینه ده چې په خود قیقو کې هګي په کې پخیري. تاسي د یوبام او دودهوا اصطلاح د سالنگ په سیمه او چاپریال کې لیدلی شی. او د پاسه په کې خاص دندهم وجود لري. وحشی هوسى تل په دې دند کې او به خښی او بنکاریان ورته په قابو کې وي. او هوسى یا ژوندي په کمند کې نیسى او یا یې په وسله بنکار کوي.

یوه شپه د سالنگ د «فرشتگان» په کلی کې میلمه ووم. نوی کلن زور سری د سالنگ ددرې او لمې په باره کې خبرې کولې د سالنگ د وحشی گلانو او طبی بو توکیسه یې کوله. خو خبرې د ستاره (ستوری) گل ته ورسیدلې.

وې ویل چې خاص دندتہ نزدی داسي گل لیدل شوی چې ئخلاندہ لمر او سپینه سپورمی یې نه خوښیدل، نه پوهیرم چې دغه گل په ستوری مین دی او که ستوری په ده، زړه با يللې دی؟ همدا تر ورمی شود او ستوری وڅلیدل دغه گل هم موسکى کېږي او سترګک وهی. خو خو ئخلى لیدل شوې دې چې هر کله آسمان وریع وي، دغه گل نه خندېږي او مراوې وي.

زاره سهري وويل: ورور مي تل د سالنگ او پنجشير په غرونو کې د گلانو پسي گرخیده او د گلانو تخمي د غروله لنو او خو کورا ټولول او د کلى خلکو ته يې ورکول، خوهغه وکري او د گلانو د لوونه زيات شى. یو خل په پسرلى او بل خل په منى کې د گلانو په لتيولو پسي راوخي له ټولو زيات د «ستوري پ» گل د هغه پام ئانته اړولى و. دغه گل سپين دی او تل «ستوري پ» ته منظر وي.

په تيره د مابنام ستوري چې زهره ورته وايى او او دستوري گل يې مشترى دى. ډير خلى ليدل شويدي هر ئخلاندە ستوري چې خليدى دغه گل خپله يوه پانه خلاصه کريده.

په هماگه کلونو کې چې د غرو د گلانو تولونکى د گلانو پسى تللې و په کور کې يې نجلى پيدا شود چې د هغې نوم يې «ستوري» كېښود. په ستوري «خپل مخ له خپل او پردي پتباوه يوه محجوبيه، محبوبيه او مستوره ود. خوريه مى «ستاري» له وراره «ستار» سره يې اړيکه پيدا کرده. له کوچينوالى ستاري او ستار سره مينه او محبت درلود.

کله چې يې ددوستى هنگامه توده شوه، د مينى آوازه يې له درې درياب ته ورسپیدا او د مينى زمزمه يې د سيند کبانو دده او هغه غور ته ورسوله پلار او مور حاضر شول چې يوبل يې د وصال له نعمت خخه برخمن کړي. پريکړه وشوه چې «ستوري» گل ترڅنګ او د حوض خاص په غاره دې دغه واده وشى او پربنته خويه او مشكين مویه نجوانو ته خبرورکړي چې راشى او د «ستاري» په واده کې ګيون وکړي.

خوړئي د ناوي او زوم خپلوا نو انتظار درلود چې د «ستوري» له مخ نه وريئ لري شي چې د ستاره مخ، د غرونو بىكلې نجلى د «ستوري» گل وويني په وريئ خود پت آسمان نه خفه وو. په پانې کې مجبور شول او وې ويل: هر خنګه چې کېږي نن شپه واده پاي ته رسو. وريئ نه ورکېږي نجلى يې قبلې ته مخامنځ کېښنوله او نيم مخ يې پت و.

سره له دې هم خوک «ستاري» ته متوجه نه او نجلى خپل لاسونه

پورته کړل او پرونى يې له سره وغور خاوه. دا وښکو خاځکۍ يې د سباوون د ستوري په شان له نيلو فري ستړګو خخه خڅيلک، په دي وخت کې د غردونولن له وریع پاکه او صافه شوه د ستاري ستړګو انتظار ويستلى. ئاخان يې د ستوري په ګل بنځې کړي او وي ليدل چې د زهره نسبان خرګند شويدي، په همدي وخت کې وُچې «د ستوري ګل» هم وغوريد. پربنته صورته نجونو، دلي دلي کلې ته نزدي پښي او لاسونه په نخاغورڅول او ګل پاشرل يې پیل کړل.

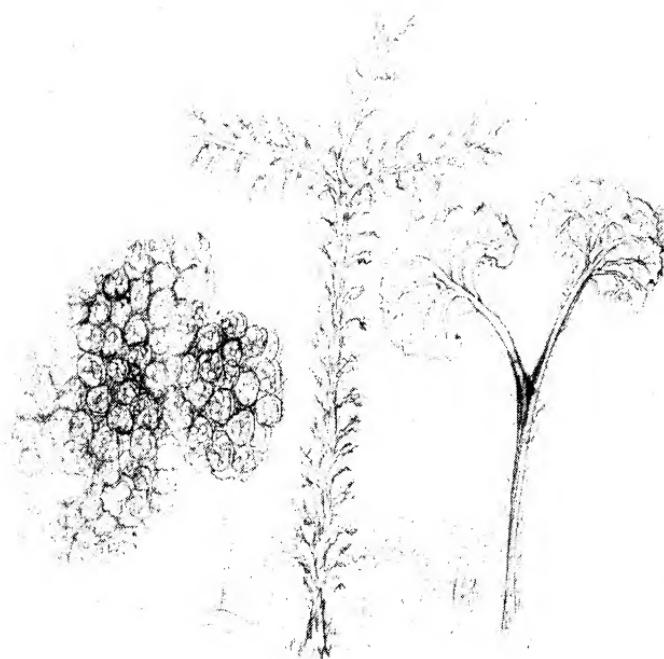
تر ګهیڅه پوري د کلې نجونو نغمې او سندري ويلى. تولو مستى کوله مينه وال متوجه و چې سهار راختلى او د «ستوري» ګل مراوي شوی و. او ستوري هم یود بل پسې ترشاع لاندې راغلی و؛ نظر ته نه راتلل.

زیر سری گل یا بوی مادران گل

تیز گلان د ژوند یو موجود اتویه شان د خپل ژوندانه په موسم کې
کیسی او افسانې لري. په هر گل کې د بلبل سوی بنیکه او د شاتود مچیو
ناسته ولاړه وینی چې یو یې د گل له بوی خخه مست او بل یې له شیرې او
شریت خخه په خیزاو توپ.

ئینی گلان ډیرښه او مطبع بسوی لري. او ئینی تور یې ناروغی
او دردونه علاج کوي. ما هم د کیسه و یونکو او کیسه جور وونکوله
خولې رنگینې او په زړه پورې کیسی د گلانو په باره کې او ریدلی دی.
هر خومره چې د غه کیسی خیالی او له مبالغې د کې وی خوری شوی او
د خور ژبویه خوله کې لا خوری دی. د بوی مادران گل چې زیر سری یا
زر سری هم ورته وايی که د زرو په شان سورنه دی زیر طلایی او بنکلی
رنګ لري. د غه گل په پسلی کې له لمدی خاورې سر را پورته کوي، ته
به وائی چې د گلانو له خزانې خخه سررا باسى او گل پالونکی په خپلو
لیدو محوه کوي، لر لیدې زړه غولوونکی دی، طلاتی رنګ یې له هر حیثه
جالب بنکاری، خومونږ یې د تیز یوی په باره کې خبرې کوو. ځک چې ئینو
دردونو علاج هم کوي.

له ورخو یوه ورخ د یوه غرد په لنه کې یو شمیر شیدی ورکونکى
میندی راتولې شوې وي او رنگ رنگ گلان يې تولول او پەخە پوه طبیب له
گل پلورونکى گلان اخستل.

گل خیرو ته يې د شفا گل ووايە او يوبل گل ته يې د سینى ملهم ووايە
هر گل نوم، اثر او خاصیت درلود. تبول گلان د لم. ور انگوته مخامخ
واقع شوی او د گل هری خندي ئانته بىكلا درلوده. بىخى هم يوه گل ته
متوجه وي چې زرسى يازيرسلى نوميده او د هغه گل پەشان چې زرناب
سرلىرى، ارزىبتناك دى.

د خواصو یه باره یې طبیب چیری خبری و کری. دا مجریه او آزمولی
بنخی، چې د تکرہ طبیب په شان د هر شفا بخښونکی گل له خواصو خبره ود
او ماشومان او بنخی یې د طبی بوتوا او گلانو په مرکباتو معالجه کول؛
وویل؛ زیر سري گل چې حضرت طیب(رح) یې نوم زیر سري وايی، رښتبا
چې زرلرونکی گل دی.

وايی خلئ او په سینه پورې یې و منبع او بوی یې کړئ تولي ميندي.
تولي پوهې شئ چې دا گل د چیرو دردونو دواده، ماشومان پرېږدې چې له
دغه گل سره مينه وښی. که ستاسي ماشومان کوم درد ولري، ده ګه په
خور لور وغتیا مومنی.

تولو ميندو په یو آواز وویل چې: دا گل د بوی مادران مخکی دی؟
رښتیا چې ماشومانو تولود بوی مادران په لور حمله کوله او د هغه په بوی
بي خپل زرده او روح تازه کاوه.

د نخاگل

د وحشی گلانو او سنبيل په باره کې، شاعرانو او گلبازانورنگين
مضمونونه لينکلې دی. ليكونکي له سينگارئى او ددى شنه آسمان لاندى
رنگارنگ گلان گلرويانو ته وراني دی كوم. خود روح دماغ معطرشى . په دې
لرغونى هيواو کي خوشبو او خوش رنگه گلان زيات دی. چې زموږ د هيواو
هرې خوا ته طراوت او تازه گې بخښي.

په سنگ چارك کي په تيره بيا په هماگه ئاي کې چې «د شاه گوته»
ورته وايې دغره له سينې خخه دوه و ماليې رابنكته کيرېي دغه دوه ويالې
انسان حیرانوي.

د سنگ چارك د فضا په شنو غرونو کې، د نخاگل هم ليدل شويدي.
په سرپل کي يوه بېخه وه چې يو سلو خلوېنىت پسلى يې ليدلی ئاو د
پسلى زيات بنايسته گلان يې بوی کېرى و. دغه زري بېخېي د گلانو په باره
کې خبرى كولى هغه وخت چې د نخاگل يې ياداوه، په وجدراتله او گومان
يې كاوه چې نوى پيغلتوب ته رسيدلى او له خوانو او شوخونجۇنوسره يې د
غرو په ملنو کې ملن ملن گلان تولول او له مستو پيغلو سره يې مستى او نخا
كوله او گيدي گيدي گلان يې اخستلاو د يوبيل په سر او سينه يې پاشل.
دغى دژوندى زرە خېتنى زرې بېخېي ويل:

د نخاگل په سباوون کي همدا چې نرم نسيم په لګيدو شود غه ډير
 موزون او ملايم گلان د سر حرکت سره رسوي او په دي تکي سحر وختي
 پا خيدونکي او عارفان پوره پوهيدی شی. تاسي د خيال په عالم کي اوسي
 او تفکر وکړي، د سباوون نيم زره وروونکي موسيقى ده چې دغه گلان په
 نخارولي.

دغه گلان چې د سخت سره مقابل شی، اتن او نخانه کوي. فقط له یوې
 خوا بلې خوا ته کړيږي. ددي گلانو کيفيت او خاصیت دادی چې سهارني
 نسيم هفو په نخارولي او د سباوون د ياد په لګيدلو د ساز غږونکي له
 پنجي نخا کوي.

گل نارنج

چرا قلبم به سینه بی قرار است
 چرا چشمم چو نرگس انتظار است
 دماغ خسته ام گردیده تازه
 دهانم همچو پسته خنده دار است
 چرا بلبل بود اینسان «شکر رنج»
 چرا قمری خرامان در چنار است
 ز من از لطف حق گردیده پر گل
 فلك از اختران نقش و نگار است
 معطر گشته باع و راغ یکسر
 هزاران مرغ زار در مرغزار است
 رخ گل را چرا شبنم بشوید
 که سبزه منظر در جوبار است
 همه گلهای رنگین صف به بسته
 چو دختر ها قطار اندر قطار است
 ببینید چتر گل در چپه کاکل
 چپ و راست نوخطان در چپرهار است

کبوتر سجع را کرده مکرر
 نوای فاخته همچون هزار است
 شگفتہ طبع شاعر همچو سنبل
 طبیعت چون نسیم خوشگوار است
 مگر درهای جنت باز گشته؟
 که خوشبو گلزمین ننگرهار است
 مگر حوران زرخ بگرفته برقع
 که گلرویان همه در گیرودار است
 در این جانو بهار اعجاز کرده
 بهار هم قدرت پروردگار است
 جلال آباد شهر پر جمال است
 ورا مجموع خوبان در کنار است
 گل نارنج فرح بخش مزاج است
 توگوئی داروی رنجور زار است
 دوای درد بیمار است نارنج
 از آن باغش چو دکان عطار است
 نهال نورسی سبزینه پوشی
 زنار بخش طلاتی گوشوار است
 سپین غر گشته است شاداب و خرم
 که قدش همچو شمشاد با وقار است
 بهار روح بخش آمد به میهن
 بهار نهضت ما آشکار است

بگیرید از گل نارنج عبرت
 همه چون جذب کرده دل شکار است
 بیائید ای رفیقان خردمند
 که فصل جد و جهد و وقت کار است
 اگر باشد قلم یا قلبه یا بیل
 همه از بهر این مردم بکار است
 بهر لفظ و بهر لهجه که هستید
 برای نفع افغان کار دار است
 در این روز ها شمالی لاله زار است
 هوای دلنشین در گلبهار است
 بکوهستان بود، جشن گل زرد
 زمین و کوه و دامن شعله زار است
 بگردم لعل خوبان بدخشان
 که گل قندش دوایی دل فگار است
 بنفسه در بدخشان کرده طوفان
 گل سرخ و سفید اندر مزار است
 بنازم شهر بلخ و شهر خُلمس
 که گلریز و گل افshan چون بهار است
 در اینجا جشن نارنج گشته برپا
 به خُلم و قندھار جشن انار است
 به پنجشیر و به خنجان جشن توت است
 بکوهدامن که انگور بی شمار است

بگیریند جشن انگوراندر آنجا
 چونرگس مردمانش پر خمار است
 بسازم طبع مواج تو شاعر
 چورود هیرمند پر فیض و بار است
 دعای ما همین باشد عزیزان
 که تا پروین و ماه اندر مدار است
 وطن معمور بادا تا قیامت
 همیشه در پناه کردگار است
 الهی مردم ما شاد باشد
 که دائم در حوادث برده بار است
 «نوابی» تو بچین گلهای عرفان
 گل عرفان گل دائم بهار است

ماه حمل ۱۳۵۲
 کابل خیرخانه

گل خورشید

رنک شب از دیده ها شد ناپدید
 پنجه، خورشید ظلمت را درید
 همچو شبنم ببلل شوریده بود
 در بر گل روشنی دید و پرید
 تاسحر بود در آغوش گل
 پرده شب بود او را کس ندید
 غنچه گفت الحمد لله روز شد
 شب گذشت و صبح رخسان بر دمید
 روی او را آب شبنم تازه کرد
 بر عذر اش رنگ خوشحالی دوید
 از نسیم صبح در طرف چمن
 ببلل نالان چو سمبل می تپید
 ناگهان گل را در آغوش گرفت
 از نزاکت گل بهر سو می چمید
 ذره را خفash دید و خیره گشت
 از میانه رفت و در لانه خزید

ذره از دیدار خود سر مست شد
 در هوايش تاو بالا می پري
 شد گل خورشيد مشتاق رخش
 قامتش از بار عشق خورخميد
 قرص خورشيد مشتاق رخش
 سوي خود ديدم که گل را می کشيد
 هر طرف ميکرد رو خورشيد ناز
 سايه دنبالش چو عاشق می دويد
 گشت چون مغروف بر انوار خویش
 عصر آمد از جهان شد ناپدي
 شد نهان از چشم مردم پشت کوه
 ناگهان ديدم زوال او رسيد
 رفت اندر چشمه خورشيد شد
 سايه چابك تالب بامش رسيد
 برتو لطف آنکه بر عالم فگند
 زر بداد اندر بدل خاکى خريد
 هر که باشد مهربان مانند خور
 گوش دل اين نكته را از آنجا شnid
 خارو گل يكسان نماید تربیت
 رتبه اش چون مهر تا گردون رسيد
 در دل هر کس شود مهرش پدید
 ميکند وضع دويی را ناپدي

تعريف گل حیا

گلی باشد بغزنی و به کشمیر
 صفائ برگ آن چون نقر و شیر
 بود همچون جرین ترو تازه
 به لعل گلرخان گردیده غازه
 کند کلک عروسان را حنای
 رود لاله ز نورش در سیاهی
 نه همچون یاسمن گردیده گلریز
 نه همچون ارغوان است رنگ آن تیز
 قدش باشد نه بالا و نه پستی
 نه همچون لاله ها ساغر بدستی
 نه بویش تیز باشد چون اکاسی
 نباشد شوخ چشم همچون عباسی
 نه چون سوسن زیان آن دراز است
 نه چون نرگس به گلشن دیده باز است
 اگر آهو گهی او را به بیند
 شود آرام و هم از پا نشیند

بگرد آن همه پروانه رقصند
 همه پروانگان مستانه رقصند
 شود زنبور شهد، شیرین زکامش
 کند نرگس از او زرینه جانش
 بود سرخ و سفید برگ این گل
 ازو دور است چشم شوخ بلبل
 بدامن این گل زیبا بروید
 رخش شبنم به آب دیده شوید
 گرفته کوهسار او را بدامن
 که باشد سر سبد این گل به گلشن
 نسیم صبحدم خوشبو ازوشد
 محیط کوه، جهان رنگ و بو شد
 ز گل چین این گل رنگین حزین است
 ملول این خرسنی، از خوشه چین است
 اگر گردد بهر شخصی مقابل
 شود این گل ز خجلت سر بسر گل
 همینکه پیش خود انسان ببیند
 چو رخت برقع پوش دامن بچیند
 ز جوبار کرم آبی بنوشد
 سرو ساقش ز شرم یکدم بپوشد
 عجب این گل لطیف و خوشنما است
 میان گلر خان چون با حیا است

از آن آنرا بگویند با حیا گل
 غیگردد پریشان نسل به نسل
 که هر کی بی ادب آنرا ببود
 چو بلبل پیش او را زی بگوید
 چو قلب اهل دل باشد همه جمع
 همی سوزد بدل چون تار آن شمع
 همی سوزد شبانه مثل فانوس
 غی گردد بکس همراز و مائوس
 بگردم این گل خوشنگ و زیبا
 که ممتاز است به گلشن پیش گلهای
 بشوختی هر کسی بیند بسویش
 شود تراز حیا لنگر برویش
 حیا در خلوت جان انجمن ساخت
 ز خون خویشتن دو صد چمن ساخت
 ز گلزار و چمن او پا برون کرد
 ز خسرت لاله ها را غرق خون کرد
 بکوهسار همچو لعل ناب سرزد
 چو ناجو دامن خود بر کمر زد
 گریبانش درید از دست مردم
 ز مردم چشم خود پوشید و شد گم
 نهد سر را بزانو چون فقیران
 بخلوت رفت همچون گوشه گیران

مگر باشد دلش غمگین زمینا
 فی خواهد به بیند اهل دنیا
 زچشم حاسدان مستور باشد
 چو پروین در فلک پر نور باشد
 فی خواهد بهر دستی بگردد
 ز صرصر هر زمان بر خود بذرزد
 بنازم این کل هر رنگ و بو را
 بگردم این گل پرناز و بو را
 بود این گل ز سرتا پا لطافت
 بود این گل کان ملاححت
 نگشته قامتش خم زیر گردون
 نباشد بارکش از مردم دون
 طبیعت بهرا او هر چیز داده
 نسیم در خدمتش هردم ستاده
 سرش بارد همه باران نیسان
 شود وقت سحر خوشبو و خندان
 سحاب دائم سران سایبان است
 (نوایی) بی نیاز از باغبان است

گل باغ وفا

من بخشیدی گل مهرو وفا را
 دماغ خشک من کرد تازه و تر
 گل زیبا قبول خاطر ماست
 میان مردمان ممتاز باشد
 که با اهل خرد اوراز دارد
 شود تا دلها به مهر پیوند
 برای بینوایان چاره سازی
 به عهد خویش پا بند است شیوا
 بود شیوا یکی سر بسته گنجی
 بیک دیگ محبت جوش کردیم
 نشدمیم پخته دگر ها چون سر آمد
 بهر جائی به هر راهی تپیدیم
 بهر جا حاکمان ما را دوانده
 کجا علم و ادب دارد خریدار
 کنم کوته سخن ای نکته سنجان
 زنامش غنچه، دلها شود وا

رفیق مهریان آقای شیوا^(۱)
 گل رنگین و خوشبوی معطر
 گل باغ و خارنگین و زیباست
 بهر جا شاعر است گلباز باشد
 بر جا امتیاز گلباز دارد
 شود شاعر بیک گلدسته خرسند
 بود شیوا رفیق و دلنوازی
 عجب مرد خردمند است شیوا
 بود شیوا رفیق نکته سنجی
 زیک چشمے چو آبی نوش کردیم
 زکارنده شدیم هر دو سرامد
 زدارقوم مردیم و غصه خوردیم
 نگشتم خسته و دلگیر و مانده
 ولسوالان همه مرد و پولدار
 سخن بسیار باشد ای رفیقان
 شود این ملک ما اشک اروپا

. بگو برا اهل دل باری «نوابی»
 چو او شیوا بیان هر گز نیابی

(۱) بناغلی امام الدین شیوا دهیواد پیژندل شوی شاعر، لیکوال اود لیکوال له نژدی خپلوانو خخه.

گل مژده

بهر نوازش بمن دلفگار
 کند زشاخی و بدادش بمن
 بود به آراستگی چون عروس
 از نفس صبح چو خرم شده
 لیک به آن دسته گل بود نبود
 هیچ نبودش خبر از بوی خوش
 خاطرده، داد به من بسی غریب
 شوختی این دولت حکایت کنم
 گوییش ای مژده، آئینه دل
 اندکی آزده بشد خاطرم
 از گل خوشروی مرا نیست سود
 چوب بود بوی ندارد چو عود

شعر از استاد عبدالحکیم مژده شاعر و نویسنده معاصر

(۱) بناغلی عبدالحکیم مژده دهیاد نومیالی شاعر، ادیب او لیکوالدی.

گلهای بهاری

چو من باشد ثنا خوانش هزاران
 بروئیدست گلهای بهاری
 باو بلبل دو چشم خویشتن دوخت
 دل خود باخت هندو مسلمان
 در آنجا دامن خود بر کمر زد
 دماغش کرده شبنم تازه و تر
 زیان وصف را بگشود سوسن
 دل بلبل از آن دیوانه میکرد
 غبار چهره اش با دیده میرفت
 کشد بلبل ز غم هر لحظه آواز
 نکو فصلیست ایام بهاران
 هوا آغاز کرده مشک باری
 بهر شاخی شگوفه رخ بر افروخت
 ز زرد و سرخ گل سر کرده طوفان
 به کوه چون لاله، خود روی سر زد
 بدست خود گرفته سرخ ساغر
 معطر گشت چون اطراف گلشن
 صبا چون زلف سنبل شانه میکرد
 صبا در گوش گل چیزی همی گفت
 کند گل اندر موسم بسی ناز
 که این جنس و جمال تو نماند
 خزان آخر بخاکت می نشاند

سرود بلبل

ترنم نمود آمد بگفتار
 گلاب و یاسمين و نسترن را
 صلای خرمی و شادمانی است
 گل آید در گلستان شعله پرور
 بغیر گل دیگر چیزی نگویم
 پریشان می ناید سنبل من
 کند بیدار دمی را از شکر خواب
 چونی از جور گل بی چاره گردد
 الهی پیش گلها زیزدش آب
 خورد خون دل، بیچاره بلبل
 گر از اشک و حسد بلبل دهنا جان

نه گل پروای آن دارد نه مردم
 که گل شوخ است و مردم بی ترحم

سحر گه بلبل شوریده، زار
 مخاطب کرد عروسان چمن را
 که حال نوبهار نوجوانی است
 کشد سر از افق چون مهر خاور
 بهر شاخی نسیم گل بگویم
 نسیم صبح لرزاند گل من
 زند شبنم همی بر روی گل آب
 خداوندا نسیم آواره گردد
 شود گم شبنم از مهر جهانتاب
 که هر ناکس کند نظاره، گل
 کشد هر چند اگر فریاد و افغان

د گلانو او حبوباتو د قلمود کرلولا ربسوونه

پورتنى سرلېک د يوي رسالى عنوان دى چي (۱۶۴) پانى لرى او له نن نه شېيتە كاله پخوا يعنى په (۱۳۰۰) کالدغازى امان اللە خان په عصر كې د ابلاغ په مطبعه بې چاپ شوی او يود نايابه نسخه دد. د پښتى په لو مرى مخ كې يي يادونه شویده چې د مرحوم ده باشى فيض محمد له ياد داشتونو خخه د ابلاغ په مطبعه كې طبع شوی او دادى د دغې رسالى ئىينى سرلىكىونه يادداشت كېرىي:

۱- دولايى غوروالى د گل قلمه چې د کابل په دارالسلطنة كې از موئيل شویدى.

۲- د جريبن قلمه يې توضيح كېيده

۳- د انگريزى گلاب قلمه

۴- د داودى گل قلمه

۵- د گندىيرى گل قلمه

۶- د صدبرگى شبود تخم کرل

۷- د گل بدن گل د تخم کرل (د آدم خهره گل نوم مې اوريىدىلى ؤ، خو

دغە نوم مى نه ؤ اوريىدىلى ؛ دھغە يادونه يې هم كېيده).

٨- د (کارینتن گل) تخم کرل ددې گل نوم لیکونکی ته بیخی نوی دی

٩- د لبې تخم کرل

١٠- د هر رقم کشمیری گل د تخم کرل

١١- د بریننه گل تخم کرل

١٢- د مرجان گل تخم کرل

١٣- د صدبر گ حنا گل تخم کرل

١٤- د کشمالی (ریحان) د گل تخم کرل

١٥- د مینځک گل تخم کرل

١٦- د شاره گل تخم کرل

١٧- د کاغذی گل تخم کرل

١٨- د سنبل پیاز

١٩- د هراتی زنبق پیاز او نور

مرحوم ده باشی فیض محمد خان چې باغوان باشی او دراز راز گلانو
متخصص یې ورته واي، په زربست کې یو تجربه کار سرهی ۽ چې ترايران،
ماورالنهر او کشمیر پوری یې سفرونه کړی له هر ئای نه یې د گلانو تخم او
قلمى افغانستان ته راوريدي. دغه ګلباز زور سرې دير شوقي او ذوقى ۽.

حتى واي چې زعفران یې لوړۍ حل په بادام باغ کې (نننی ده
کېپک) د ازماينېت په توګه وکاره. او حتى چې ده ټه تخم یې د ایران
فردوس ته یوور.

هغه ويبل چې د کندهار په منزل باغ او جلال آباد کې هم زعفران نتيجه
ورکړی ود. په کاردي چې زعفران وکړل شی. او س د زعفران په باره کې چې

طبعی خاصیت لری، بیخی خبری نه کیوی. مونیرو یوازی د شاعرانو په
شعر و نواد دیوانو نو په پانو کی زعفران لولو خود ئەمکی پرمخ بی نه
ونیو.

که او سی بی لنده رساله له حاشیو او تعليق سره د گل د کوم متخصص
له خوا «که وی لرو» د کرنې او او بولگولو وزارت له خوا چاپ شی، تولو
ھیواد والو او د گل مینه والو ته ارزښت لری. مرحوم فیض محمد خان نورنا
چاپه یادداشتو نه هم لری، او سل ډوله گلان بی معرفی کړیدی. او په دې
رساله کې د گلانو د خصوصیت د تخم د کرلو او گل کښینولو د طریقی په
باره کې بی او ردې خبری کړی او د گلانو د کښینولو او تخم کرلو وخت بی
بیان کړیدی. حتی چې د سرې دولو نو بی هم شرح کړیدی او با غوانانو، گل
دوستانو او گل کرونکو ته بی په استادانه توګه لارښوونه کړیده.

داریک دگرخنده کتابتوونو داداری خپاره شوی کتابونه

۱- بازی های عامیانه اطفال
 ۲- صنایع دستی افغانستان
 ۳- داشمنان ولسی لوبی
 ۴- اندی ها
 ۵- رهنسای تشخیص و تداوی امراض
 ۶- چشم، گوش، گلو و بینی
 ۷- دستگو، غوره، سوتونی او بزی
 ۸- ناروغیو شناختی اودمنتی
 ۹- لارښو.
 ۱۰- سرگرمی با تجربه های علمی
 ۱۱- په عملی تجربی سر و خود تبرول
 ۱۲- په افغانستان کې کانی زبرمی
 ۱۳- ذخایر معدنی افغانستان
 ۱۴- اساسات ماهی پروری
 ۱۵- د کبانو د روزلار بیوئی
 ۱۶- د ژوندز جمنه
 ۱۷- آبسر چشم، میمات
 ۱۸- تبلیر منزل
 ۱۹- د کورس بالنت
 ۲۰- سیزی ها
 ۲۱- توسيه های منید برای انکشاف
 ۲۲- با غذاری در افغانستان
 ۲۳- په افغانستان کې د یاغونو
 ۲۴- پرمختگ که د هکله ګټوري لارښو
 ۲۵- شاهراه های افغانستان
 ۲۶- د افغانستان لوي لاري
 ۲۷- ورزش
 ۲۸- پیش (پیشو)
 ۲۹- ورزش (پیشو)
 ۳۰- د افغانستان اقتصادی افغانستان
 ۳۱- د افغانستان مشاهیر
 ۳۲- مشاهیر افغانستان
 ۳۳- د افغانستان کلک بوسنی میوی
 ۳۴- میوه های سخت پوست افغانستان
 ۳۵- جفرافیا یو ولایات افغانستان
 ۳۶- د افغانستان د لایتون جفرافیه
 ۳۷- تکالوژی پایو گاز
 ۳۸- دیا پوگا ز تکالوژی
 ۳۹- پرخزدی یا خود خروی
 ۴۰- پیر خواکی

۱- د افغانستان عمومی جغرافیه
 ۲- جغرافیا عمومی افغانستان
 ۳- د افغانستان تاریخی و دانی
 ۴- بناءهای تاریخی افغانستان
 ۵- د افغانستان معلمی خواهه
 ۶- ورزشهاي محلی افغانستان
 ۷- سپهنه کوتره
 ۸- کمان طلاي
 ۹- زده کورچي و روزه کروا
 ۱۰- بیا مزم ز تابه مز اتیما
 ۱۱- په افغانستان کې د چاپبری سال
 سانه
 ۱۲- حلاظت محیط زیست در افغانستان
 ۱۳- په افغانستان کې د بوز غلبو او
 با غونو جوونه او بوزنه
 ۱۴- ترسیه و تهیه، بیزق و باغها در
 افغانستان
 ۱۵- د مدن سوغات
 ۱۶- ارمغان مدن
 ۱۷- زلزله در افغانستان
 ۱۸- په افغانستان کې زلزله
 ۱۹- معیوبین و جامعه
 ۲۰- معیوبین او تولنه
 ۲۱- تاریخ نشرده، افغانستان
 ۲۲- چرگانو سانه او بالنه
 ۲۳- مرغداری
 ۲۴- دنیا کو کوک
 ۲۵- د ماشون نری
 ۲۶- نگاه بر اوضاع اقتصادی افغانستان
 ۲۷- د افغانستان اقتصادی حالته بوده کنه
 ۲۸- د شاخه های مجهور روزنه
 ۲۹- زنیور داری
 ۳۰- د افغانستان مشاهیر
 ۳۱- مشاهیر افغانستان
 ۳۲- د افغانستان کلک بوسنی میوی
 ۳۳- میوه های سخت پوست افغانستان
 ۳۴- تختک ابتدائی رادیو
 ۳۵- د رادیو لوپرنی تختک
 ۳۶- د افغانستان مشاهیر (درین توک)
 ۳۷- مشاهیر افغانستان (جلد سوم)
 ۳۸- دانسته های مالداری و توتنزی
 ۳۹- د توتنزی اومالداری په هکله
 ۴۰- پیر خواکی

۱- لارښونی
 ۲- صنایع دستی افغانستان
 ۳- د افغانستان لامی صنایع
 ۴- هرات در دره، تیموری ها
 ۵- هرات د تیموریانو به دره کې خلاصد
 ۶- نیانات صنعتی
 ۷- صنعتی یوتفی
 ۸- جهان نتا
 ۹- نړی پیوډ
 ۱۰- ګلlestه، اطفال
 ۱۱- د ملشمانو ګل غونجه
 ۱۲- آب های تخت اراضی و معدنی افغانستان
 ۱۳- د افغانستان ترڅکی لاندی او کانی اوه
 ۱۴- روغه ټولنه
 ۱۵- جامعه، صحتمند
 ۱۶- شهر کابل در طی قرون
 ۱۷- کابل د پېښو به اوږدو کې
 ۱۸- اطلس ولايات افغانستان
 ۱۹- د افغانستان د لایتون اطلس
 ۲۰- تخارت در افغانستان
 ۲۱- په افغانستان کې سوداګری
 ۲۲- سیری در امواج موسیقی
 ۲۳- د موسیقی په خپوکی
 ۲۴- کمپیوټر (پېښو کتاب)
 ۲۵- کمپیوټر (ترجمه دری)
 ۲۶- په افغانستان کې د یاغونو
 ۲۷- توسيه های منید برای انکشاف
 ۲۸- با غذاری در افغانستان
 ۲۹- پرمختگ که د هکله ګټوري لارښو
 ۳۰- شاهراه های افغانستان
 ۳۱- لرغونبېژندنه په افغانستان کې
 ۳۲- ادب پوهنه
 ۳۳- ادب شناسی
 ۳۴- اساسات تولید نیات زراعتی در افغانستان
 ۳۵- په افغانستان کې د کنیزرنیاتو د تولید
 ۳۶- لاری چاری
 ۳۷- افسانه ها و سرگرمی ها برای اطفال
 ۳۸- د افسانه ها و سرگرمی ها برای اطفال
 ۳۹- د افسانه ها و سرگرمی ها برای اطفال
 ۴۰- د افسانه ها و سرگرمی ها برای اطفال
 ۴۱- حیات روح افغانستان
 ۴۲- د افغانستان روحی ژوی
 ۴۳- د افغانستان روحی ژوی
 ۴۴- محیط زیست و اقلیم افغانستان
 ۴۵- د افغانستان چاپبری او اقلیم
 ۴۶- گوهر شاد ستاره، تاباګک عصر تیموریان
 ۴۷- گوهر شاد ستاره، تاباګک عصر تیموریان
 ۴۸- گوهر شاد د تیموریانو به دره کې خلاصد
 ۴۹- افسانه، ګلها

اسناد غلام حبیب نوابی تیموریان د غلام حیدر تیموری زوی په
۱۳۰۰ هش کال د کابل ولایت د کوهه امان و لسوالی د نواب په
کلی کې زېږيدلی دی.

تحصیلات خپل تحصیلات بې د سرای خواجه په عالی لیسه او د
خواجه ملا په عالی دارالعلومین کې بشپړ کړید
منځی خه موده د بنوونکې په توګه او بیا پې مطبوعاتو هه مخه
وکړه او په ترتیب سره د اصلاح ورڅانې د محرر او سر محرر د
کورنیو خپرونود غری، د تاریخ د تولونی غری او د ژوندون د
مجلې د مرستیال د هیواد ورڅانې محرر، د اتحاد بغلان د

جریدی مرستیال او کفیل، د ولس د جریدی مرستیال او کفیل، د آیینه د جریدی موسس او مدیر، د
بدخشنان دورخچانې مدیر، د پښتون بېغ د مجلې مدیر، د رادیو افغانستان د خپرونومدیر، د انسیس
د ورڅانې د راپورترانو مدیر او د کتاب چاپولو مدیر، په پیل کې د آریانا دایره المعارف غړی او
وروسته مدیر، د جوزجان د "پیووه" جریدی مدیر، د جوزجان د سری میاشتی افتخاری رئیس، د
کلی "جریدی مدیر، د مخابراتو د "برید" مجلې مدیر، د بلخ د بیدار ورڅانې مدیر، د فلکلور او
 محلی ادبیاتو مدیر، د بلخ او هرات د ولایاتو او قافولوی مدیر.

چاپ شوی اثار: کوکجه، نوابی او پسرلی، علامه سلوجوقي، ملنگ جان، لعل بدخشنان، حکیم
انوری، سیمه بیزآهنگونه، دوشاعر همطبع، حکیم مژده او جبیب نوابی، ګلبیز، ګلهای خیال
خیالی ګلونه "منزل خرقه، سالنگ، دیوان مخفی بدخشی، زن، مخفی بدخشی، د یونان د نوم
ورکی شاعري بیلتیس ترانی، رابعه، بلخی، عایشه، درانی، سلطان رضیه، محجوبه، هیروی، ګوهر
شاد تیموریانو دوري خلانده ستوري او همدالاثر، د ګلانو کيسه".

ناچاپ اثار: کابل کهن، سیاهی که سفید می سفت، ثمر قند، یو ولس کاله په روسيه کې، ام
معصومه، خدیجه، جوزجانی، فاطمه، بلخی، تاجالنسوان، ګلستانه، از ګلشن بابری، ناصر
خررو، صدای صلح، شیخان شور انگیز، تاثیر زباندانی بر سخنداڼی، ګنج درویش ...
انصاری، هجوبیات، په مزار شریف بلخ کې د امیر على شیر نوابی علمی آثار، دزیاتر علمی او
عرفانی شخصیتونو زیارتونه، د اهل تصوف موانع او اشعار، حیات باقی د یووه کوهه امانی عالم
په باره کې رساله، مؤلف یوسف زلیخا، د بلخ او جوزجان د بزرگانو په باره کې، مراد مرید، صحف
ابراهیم و موسی، یاد پیریتان حاجی محمد سعید لاهوري، د حال شرح، د انصاری، درود
شریف، ګلشن توحید، شیخ سعد الدین انصاری، ګلچین معانی، حضرت محی الدین
چشتی، د استالف ایشان صاحب، د بلخ نوبهار، کودک در نظر بزرگان او ... دی

داریک د ګرځنډه کتابتونو د خپرونونه

پوله پسې فومره ۱۱۸